

মহৰী

দুৰ্গাপ্ৰসাদ মজিন্দাৰ বৰুৱা

পাতনি

অইন ভাষাত যেনে সৰহীয়াকৈ ধেমেলীয়া নাট আছে, সেইদৰে অইন কি, আমাৰ ধেমালি কৰিবলগীয়া নাট নাই বুলি ক'লেও দিৰাই কোৱা নহয়। হেন জানি, পোন প্ৰথমে এই পানীকেঁচুৱা 'মহৰী'টিকে বিহুৰ বাবে ৰাইজৰ আগত থিয় কৰা হ'ল। ই মৰম-বেথা পোৱা যেন দেখিলেহে এনে কামলৈ আকৌ সাহ হ'ব।

নকৈ নোৱাৰিলোঁ যে 'মহৰী'য়ে কঁকালত নৌ দুখনীয়া কাছুটি ল'ব পৰা হওঁতেই ১৮৯৩/৯৪ খ্ৰীষ্টাব্দৰ অসমীয়া সাহিত্য সভাৰ বছৰেকীয়া উৎসৱত এবাৰ ৰং দেখুৱাইছিল।

'মহৰী'ৰ আগৰেপৰা গুৰিলৈ মৰম কৰি চকু ফুৰাই দিয়া বাবে শ্ৰীযুত ৰমাকান্ত বৰকাকতী বি-এল ডাঙৰীয়াক অন্তৰেৰে সৈতে শলাগ লৈছোঁ।

কলিকতা

১ লা বহাগ, ১৮১৮ শক

শ্ৰীদুৰ্গাপ্ৰসাদ

ভাৰৰীয়াবিলাক

মুনিহ

- মিষ্টাৰ ফক্স : ঔগুৰি বাগিচাৰ বৰ চাহাব।
হলিৰাম বৰা : বৰ মহৰী।
মিনাৰাম দাস : হাজিৰা মহৰী।
দুখু : চৰ্দাৰ।
লালুৱা : এটা বেঙলী কুলী।
জিউৰাম : শিৱসাগৰৰ এজন উকীল।
ভাবিৰাম শৰ্মা : জিউৰামৰ ভতিজা পুতেক।
বাপি কোচ : ঘৰ-বন্দী।
আব্দুৰ ৰহমান : মুছলমান সাউদ এজনৰ পুতেক।
চমিৰদিন : এটা বজৰুৱা মুছলমানৰ ল'ৰা।
চহিচ : ফক্স চাহাবৰ।
ভেকোলা : এটা ডোমৰ ল'ৰা, মাকৰীৰ ভায়েক।

তিৰোতা

- সুমথিৰা : ভাবিৰামৰ মাক।
মাকৰী : এজনী ডুমুনী; ফক্সৰ মেম।
লহ্মী : ঔগুৰি বাগিচাৰ কুলীয়নী।

প্ৰথম অংক

প্ৰথম দৰ্শন

(জিউৰামৰ চ'ৰাঘৰ, জিউৰাম আৰু ভাবিৰাম)

- জি : বোপা ! এতিয়া তুমি স্কুল এৰি, মিছাতে এনেই ঘটং মটংকৈ ফুৰিছা কিয় ? এঠাইত কাম-কাজ এটাকে কৰা।
- ভা : এৰা, দদাইদেউ। মোৰো কাম-কাজ এটাতে ধৰিবৰ মন। পিছে, আজি-কালি কাম-বন পোৱা দেখোঁ বৰ টান। পাৰে যদি এঠাইত আপুনিয়েই লগাই দিয়কচোন। মোৰনো আৰু কোন আছে ? দিনে-ৰাতিয়ে আয়েও কেট্কেটাই থাকে, সকলো আপোনাতে ভৰসা; আপুনি হাত-দীঘল মানুহ, যি ভাল দেখে তাকে কৰক।
- জি : তুমি যেনে চট্ফটীয়া ল'ৰা, ঔগুৰি বাগিচাৰ ফস্কু চাহাবো তেনে চট্ফটীয়া হাকিম। তাতে এটা কামত সোমাব পাৰিলে, মই চাওঁতে বেয়া হ'ব নেপায়, তেওঁৰে সৈতে মোৰ ভালকৈ চিনা-জনাও আছে। মই তেওঁক বঢ়াই-বুজাই ক'লে পেটৰ পোৱালিৰ দৰে মৰম-বেথা কৰিব। মই নিজে যাব পৰা হ'লে জানিবা কথাই নাছিল। এতিয়াও চাহাব আহিলে, যি ক'ব লাগে মই বুজাই ক'ম। তুমি সম্প্ৰতি চিঠি এখনকে লৈ চাহাবক দেখা কৰাংগৈ। তেওঁ আমাৰ দেশতে থাকি বুঢ়া হ'ল। অসমীয়া মানুহক পেট-সম্বন্ধিত বৰ ভাল পায়। তেওঁৰ যহতে কত মানুহৰ চাউল হৈছে।
- ভা - : হয় দদাইদেউ। আগেয়ে কোনোমতে এঠাইত মুৰটো সুমুৱাই ল'ব পাৰিলেই গা ৰয়। ক'ৰবাতনো কোনোবাই ভুকুটোতে কলটো পকাব পাৰেনে ? মইহে যদি মন দি চেষ্টা কৰোঁ, অৱশ্যে আগলৈ উন্নতি নহৈ নেথাকে। দেউতা ঢুকাবৰে পৰা পঢ়া-শুনাটো যে সমূলি গ'লেই, এতিয়া পেটৰ ভাতমুঠি মোকোলাবলৈকো টান হৈছে উঠিছে। দদাইদেউ, মানুহে কয়, “ভাল কামলৈ হেলা নকৰি ততালিকে কৰিব লাগে, আৰু বেয়া কামলৈ পিছ হুঁকিব লাগে।” এতেকে

মহৰী

মই পলম নকৰোঁ। আপুনি এতিয়াই লিখি দিয়ক, মই চিঠি লৈ
আজিয়েই একেবাৰে ঘৰৰ পৰা ওলাই যাওঁ।

- জি - : বেছ কৈছা, হয় মই এতিয়াই লিখি দিওঁ, তুমি লৈ যোৱা।
(ডাঙৰকৈ) হেৰ' বাপি অ', মোৰ কাপ-মৈলামযোৰ লৈ আহগৈ।
- বা - : (ভিতৰৰ পৰা আহি, তেলৰ বাটিতো জিউৰামৰ ওচৰতে থৈ)
এইয়া তেল, দেউতা।
- জি - : হেৰ' হাতী-কলা। মই জানো তোক তেল খুজিছিলোঁ? যা,
মোৰ কাপ-মৈলামযোৰ লৈ আহগৈ।
- বা - : (ভিতৰলৈ যাওঁতে ভোৰভোৰাই) তাকেনো আকৌ মইনো আকৌ
বুজিব নেপাওঁ নে আকৌ? মই বোলোঁ হ'বলা আকৌ সেই গুণে
আকৌ তেলকে লৈ আকৌ আহিছিলোঁ আকৌ।
- ভা - : হেৰ' বাপিকাই। দদাইদেউৰ কাকতৰ টোপোলাটোও লৈ আহিবি।
- জি - : ওঁ, লৈ আহ, তাতে চকুযোৰো আছে, কেনেকৈ ভাগিব চাৰি।
- ভা : দদাইদেউ, বাপি দেখোন তেনেই মিজিঙা, ই বন-বাৰি কৰিব
পাৰেনে?
- জি : ভাল কৈছা, বোপা, আমাৰ এঘৰ মানুহৰ ই আসোঁৱাহ
নোহোৱাকৈ আলপৈচান ধৰে। তাক দেখিবলৈহে তেনেকুৱা, কিন্তু
সকলো কামতে পাৰ্গত।
- ভা : এৰা; কানীয়া মানুহ দেখিহে বপুৰিক মিজিঙা যেন দেখি।
- জি : নহয়, মই তাক বোপা ! কানি এৰুৱালোঁ। কি কৰিলোঁ বুইছা? প্ৰথমে
সি চপৰায় চপৰায় বজাইছিল। পিছে, মই তাৰ হাতত নিদি নিজেই
ভাগ কৰি দিওঁ। লাহে লাহে এফেৰি এফেৰি কৰি কমাই আনিলোঁ,
এতিয়া সোণাৰুৰ এঠাকে ভাগ কৰি দিওঁ; সিও বংমনেৰে তাকে
খায়। দিনচেৰেকৰ পাছত তাকো গুচাম।
- বা : (ভিতৰৰ পৰা ওলাই আহি) দেউতা, গোটেইখন আকৌ ঘৰ
পিটপিটকৈ আকৌ চালোঁ, কতো আকৌ নাই, কোনোবাই আকো
কাহানিবা আকৌ নিলে কি চিলে হে আকৌ চাগৈ।

মহৰী

- ঃ হেৰ', মেজৰ ওপৰতে আছে নহয়, গোটেইখন ঘৰ চাব লাগিছে
কেলৈ?
- বা : (ভিতৰলৈ যাওঁতে ভোৰভোৰাই) এৰা; তাকে নো আকৌ নকয়
কেলৈ আকৌ? মই আকো মিছাতে আকৌ গোটেইখন ঘৰ আকৌ
চুলাট কৰিলোঁ আকৌ।
- ভা : দদাইদেউ, মই দিনৰ দিনটো বাপিক বাৰীতে খুচ্‌খুচ্‌কৈ কাম কৰি
থকাহে দেখোঁ। কেতিয়াবা আকৌ বোপাটিক বোকোচাত বান্ধি
ওমলাই লৈ ফুৰে।
- জি : ইয়াক যিহকে কৰিবলৈ কোৱা, তাকে সি লেকেৰ-লেকেৰকৈ কৰি
থাকিব। একোটোকে আমনি নেপায়। তাৰ সিদিনাৰ কথা এটা
শুনিলে তোমাৰ হাঁহিত পেটু-নাড়ী ছিগিব। সিদিনাখন বোপাটিৰ
মাকে তাক পাণ দুবিৰামান পাৰি আনিবলৈ ক'লে বুইছা; বলিয়াই
পিছে গৈ মোৰ আটাইকিজোপা পাণ তেনেই খাস্তাং কৰিলে।
- বা : (ভিতৰৰ পৰা আহি) দেউতা, তাত আকৌ মেকুৰী পোৱালি দুটাহে
আকৌ আছে। সেইবোৰ আকৌ নাই।
- জি : হেৰ' ক'ত অ'?
- বা : দেউতা, সেই মেৰত।
- জি : ক'ৰ মেৰ?
- বা : ধান থোৱা আকৌ সেই নগা-ঢাৰিৰ আকৌ মেৰটোত।
- জি : মইনো তোক বাৰু কি খুজিছিলোঁ?
- বা : (মাহি-মুহাকৈ) জানো আকৌ বোপাই আকৌ কিবা টোপোলা এটা
আকৌ বুলি কোৱা যেন আকৌ শুনিছিলোঁ।
- জি : কিহৰ টোপোলা তই তেন্তে ক'ব নোৱাৰ?
- বা : (মূৰটো খজুৱাই খজুৱাই) এঁ – এঁ আকৌ।
- জি : (মুখখন বিদৰাই) তই আকৌ আকৌখনহে কৰিব জান।
- বা : (মাহি-মুহাকৈ) দেউতা, আকৌ কিহৰ টোপোলাটোনো আকৌ
আনিব লাগে আকৌ।

মহৰী

- জি : (অলপ ডাঙৰকৈ) হেৰ' মই তোক কাপ-মৈলামযোৰ আৰু সেই মোৰ কাকতৰ টোপোলাটোহে খুজিছিলোঁ। সোপাই দেখোন মেজৰ ওপৰতে আছে।
- বা : মই আকৌ যাওঁতে আকৌ মাজতে আকৌ সোপাকে আকৌ পাহৰিলোঁ।
- ভা : (হাঁহি হাঁহি) মাজতে পাহৰিলেহে হয়। মেজৰ মাজৰ “জ” টো পাহৰি “মেৰ” সাজি, তাতে অথনিৰেপৰা খচ্‌মচাই ফুৰিছে। ময়ে লৈ আহোঁগৈ। (উঠি ভিতৰলৈ সোমাই গৈ, টোপোলাটো লৈ আহিল)।
- জি : (ভাবিৰামলৈ আঙুলিয়াই) হেৰ' ভূত, সোঁৱা দেখোন বাপাই গিৰিশ্ কৰে লৈ আহিলগৈ। ক'ত আছে কৈ দিয়াতো তই তেও আনিব নোৱাৰিলি। তই ঘৰৰ মানুহটোৱে ক'ত কি থাকে ক'ব নোৱাৰ। মিছাকৈয়ে গোটেইখন ঘৰ খপ্‌খপাই ফুৰিলিগৈ। মোৰ কাষৰ পৰা গুচি যা, এইটো একো কামৰ নহয়।
- বা : (মাহি-মুহাকৈ এফলীয়া) দেউতাই মোক আকৌ মিছাতে আকৌ খং কৰিছে, এইবোৰ আকৌ ক'ত থাকে আকৌ মই আকৌ ক'ব নোৱাৰোঁ আকৌ। (ভিতৰলৈ গ'ল।)
- জি : (চকুত চকুযোৰ লগাই, কাপটো মুঠি মাৰি লেপেটা কাঢ়ি বহি লিখিবলৈ ধৰিলে। পাছে লিখা অন্ত হ'লত ভাবিৰামলৈ কাপটো টোঁৱাই)
বোপা! এইখন লিখা হ'ল, তুমি মোৰ নাম চাহাবে নিজে পঢ়িব পৰাকৈ লিখি লোৱাঁ।
- ভা : ভাল, দিয়ক। (নামটো ইংৰাজীৰে লিখে।)
- জি : বোপা, পঢ়ি চোৱাচোন, কেনে হৈছে বাৰু?
- ভা : (চিঠিখন পঢ়ি) বেছ হৈছে, একো বেয়া হোৱা নাই।
- জি : মই যি পাৰোঁ লিখিছোঁ। তেওঁ তোমাক বৰ মৰম কৰিব। তুমি মাথোন কাৰোৰ লগত দ্বন্দ্ব-হাই নকৰি মিলেৰে থাকিবা। হাকিমজন বৰ চিকুণ। তেওঁৰ যহত বহুতে একঠা সুখেৰে খাবলৈ পাইছে। মানুহে বাগিচাত কাম-বন কৰি ধন-টকাদিয়োক হ'লেই মট্‌মটাই ফুৰে;

মহৰী

কাকো তৃণ এডাল যেনো নেদেখে। আশা কৰোঁ, বোপা, তুমি যেন
মোক নাপাহৰা, আৰু মোলৈ সময়মতে একোগাল ভাল চাই পিকু
চাহ পঠিয়াই থাকিবা দেই।

ভা : সেইটো ক'ব লাগিছে নে? এতিয়া আপুনি মোক চিনিব পৰা নাই;
পিছতহে গম পাব। এতিয়া তেস্তে মই যাওঁ।

জি : ভাল বোপা। যোৱাঁ। (ভাবি গ'ল)

বা - : (ভিতৰৰপৰা আহি তেলৰ বাটিটো, কাকতৰ টোপোলা লৈ)
দেউতা, আকৌ আইদেৱে মাতিছে আকৌ। গা ধুবলৈ আকৌ
ভিতৰলৈ আকৌ বহুত বেলি আকৌ হ'ল আকৌ। (দুইৰো প্ৰস্থান)

দ্বিতীয় দৰ্শন

(ভাবিৰামৰ বৰ ঘৰ। ভাবিৰাম আৰু সুমথিৰা)

- সু : বোপাই! ইমান পৰ তইনো ক'ত অনাই-বনাই ফুৰিছিলি? ভাত অথনিয়ে হ'ল। তেনেই শুকাই কৰুকৰিয়া হ'ল। তোলৈ বাট চাই থাকোঁতে মোৰ আমনি লাগিল। কাম-কাজ নাই, মিছাতে নিতৌ টলৌ টলৌকৈ ফুৰি থাক। ইমান ডাঙৰ গেহনেখীয়া মানুহটো তোৰ এতিয়াও এফেৰা জ্ঞান নহ'ল। মই যদি তোক ভালক বুলি বৰাওঁ-বুজাওঁ, তই আকৌ উচাং মাৰি গুচি যাব। পানী কেঁচুৱাৰ দৰে ঠেহ পাতি ভাত নেখাব। চাচোন বাৰু, বহি খালে কোঁৱৰৰ ভুঁড়ালো উদং হয়। বাপেৰৰনো কি ধন-সম্পত্তিবোৰ আছে, তাতে যে তই এইদৰে খিতিঙালি কৰি ফুৰ? মই বুঢ়ীনো কেইদিন জীম? তোৰ এনেটো স্বভাৱৰ মূৰতহে তেও কোনেও ভাল নোবোলে। হেৰ, তইনো এই নিকুটুমীয়া সংসাৰত কেনেকৈ তৰিবি? যা মোৰ বোপাই। যা, গা ধুই আহগৈ। মই তোৰ লগত এইদৰে কিমান শুকাই মৰিম?
- ভা : আই! আজি মোক উকীল দদাইদেৱে তেওঁৰ চিনাকি চাহাব এজনলৈ চিঠি এখন দি তাত কাম কৰিবলৈ পঠিয়াইছে। ময়ো আজিয়েই যাম বুলি কৈ আহিছোঁ। এতিয়া গা-পা ধুই ভাত-পানী খাই যাওঁ। মিছাতে এইদৰে কিমান দিননো নিয়াম? লগৰ সমনীয়াবোৰে ভালে-কালে দিন নিয়াইছে; মোক মানুহে মানুহ যেনকে নেদেখে। পৃথিৱীত ধনহীন জীৱনৰ একো সকাম নাই। আই, মই জানো এইদৰে টিঘিল-ঘিলাই ফুৰাটো বেয়া বুলি নেজানো? কি কৰিম, কোনো নাই। এঠাইত গোজ মাৰি থওঁতা হ'লে, মই জানো বগাব নোৱাৰোঁ? তাকেনো কোনে কৰে? এতিয়া মোৰ কপাল মুকলি হ'ল হ'বলা। দদাইদেৱে জানিবা ইমান দিনৰ মূৰত এতিয়া চকু মেলি চাইছে।
- সু : বোপাই! ক'লৈনো যাব লাগিব?

মহৰী

- ভা : ইয়াৰ পৰা ডেৰ কুৰিমান মাইল দুৰৈত ঔণ্ডৰি নামে বাগিচা এখন আছে, তাতে তেওঁৰ চিনাকি চাহাবজন থাকে, তালৈকে মই যাম।
- সু : একে দিনাই পাবিগৈ জানো ?
- ভা : খোজ কাঢ়িব পৰা মানুহে একেদিনাই পাবগৈতো। মই খোজ কাঢ়িব নোৱাৰোঁ, লাহে লাহে দুদিনেহে পামগৈ।
- সু : আই ঐ! মোৰ সোণাই ঐ! ইমান দুৰৈত দুদিনীয়া বাটত গৈ ধন ঘটিব নেলাগে। মোৰ বুকু উদংকৈ গ'লে, মই অকলে কাৰ মুখ চাই থাকিম? মোৰ আগলৈকো নাই পিছলৈকো নাই, ভালে-বেয়াই এয়েইহে মাথোন। নেলাগে বোপাই। তই যাব নেলাগে। মাগি হক, খুজি হক, মই-পোৱে কোনোমতে দুবেলা দুমুঠি খাই ভগা পঁজাতে পৰি থাকিম।
- ভা : আই! তুমি মোক কিয় মিছাতে এইখন হকা-বধা কৰিছা? মই জানো কিবা মৰিবলৈ ওলাইছোঁ, তুমি যে এইখন আঁঠু-বিঠু কৰিছা? মই সদায় তাতে থাকিম নে? এতিয়া গৈ এটা কাম-কাজ ঠিক কৰিব পাৰিলে তোমাকো তালৈ লৈ যাম। বকুল শৰ্মাক দেখা নাইনে? বাগিচাতে দেখবমানে ধনবোৰ ঘটিলে। কাম-কাজত পাৰ্গত বাবে চাহাবেও তেওঁক বৰ ভাল পায়। এতিয়া তেওঁ দহ বুলিলে দহ, পাঁচ বুলিলে পাঁচ। গাঁৱত তেওঁৰ কিমান মান দেখা নাইনে?
- সু : লোকৰ কপালী মানুহৰ ফেৰ ধৰিব নেপায়। তেওঁ ভাগ্যবন্ত মানুহ; তই তেওঁৰ জোৰ ল'বলৈ আহিছ? ভেকুলীৰ পিঠিত কেতিয়াও নোম নগজে।
- ভা : কপালত লেখা থাকিলেই জানিবা, পিছে হাত সাৰাট বহি থাকিলেই হ'বনে? পুৰুষে পুৰুষাৰ্থ কৰিলেহে হয়। তুমি মোক একো হকা-বধা নকৰিবা, মই দদাইদেউক কৈ-মেলি ওলাই আহিছোঁ, আজি যামেই যাম।
- সু : তই জানো মোৰ কথা শুন? তইয়ে তালৈ যাব, তাত তোৰ ক'ৰ বাপেৰৰ ফালৰ কুটুমটো আছে? অ', জ্বৰ-নৰিয়া পৰিলে দাঁতৰ ওৰিত পানী এটুপি দিওঁতা নাই। যাব খুজিছ যা হেৰ', তই জানো খোজ

মহৰী

কাঢ়ি যাব পাৰিবি? দদায়েৰে যে পঠিয়াইছে, ঘোঁৰাটো লৈ যাবলৈ কোৱা নাইনে? এনেই ইয়াত তেওঁ বহিহে থাকে, যা, কৈ পেলাই ঘোঁৰাটো লৈ যাবি। তই কেতিয়াও দুদিনীয়া বাট খোজ কঢ়া নাই, খোজ কাঢ়িলে ভৰি বিষাব। যা, এতিয়া গা ধোঁগৈ। ভাত-পানী খাই-বই দদায়েৰক মাত দি ঘোঁৰাটো, মোৰ শপত, তই খুজি লৈ যাবি দেই। কিন্তু কাম-কাজ এটা ঠিক হ'লেই মোক লৈ যাব লাগিব।

ভা : তুমি তেস্তে বেগতে যোৱা, মই গা ধুই আহোঁগৈ, তুমি ভাত বাঢ়াওঁগৈ। (সুমথিৰা গ'ল)

(আপোনা-আপুনি) মই যদি কোনোমতে কাম-কাজ এটাত সোমাই ল'ব পাৰোঁ, তেস্তে ধনে চৌ-চৌৱাই থাকিব। বাগিচাত মহৰী সোমালে মানুহ বেগতে চহকী হ'ব পাৰে। আজি-কালি বাগিচাত যিবোৰ মহৰী সোমাইছে, তাৰ ভিতৰত ইংৰাজী জনা দূৰতে থক, ভালকৈ অসমীয়াতে চিঠি এখন লিখিব নেজানে। মই তেও ইংৰাজী হাইস্কুলৰ পঞ্চম শ্ৰেণীলৈকে পঢ়িছিলোঁ। মই চাহাবৰ লগত মাজে-সময়ে কেতিয়াবা ২/৪ এষাৰ কথা-বতৰা ইংৰাজীৰে কোৱা-মেলা কৰিব পাৰিম। মইযে ইংৰাজী জানো, এইটো মুখেৰে ভাঙি কোৱাতকৈ, মোক দেখিলেই চাহাবে চিনি পোৱাটো হৈ যোৱাহে যুগুত। তালৈকে মোৰ ঠেঙা, টুপী, কোট দেখোঁ একোটোৱেই নাই। অ', বেছ কথা মনত পৰিছে; দোছৰ আছে নহয়! খাই-বই তেওঁৰপৰা খুজি আনোঁগৈ। পিছে-পৰে নিজেও ল'ব পাৰিম। (গুচি গ'ল)

মহৰী

তৃতীয় দৰ্শন

আব্দুল বহমানৰ পঢ়াৰ কোঠা
(আব্দুল বহমান আৰু চমিৰুদ্দিন)

- আ : ভাই চমিৰুদ্দিন। স্কুল এৰিলি কেলৈ? ববাজীয়েৰ ইস্তিকাল হ'লত তই আৰু দিল্লীৰ বাদ্‌চাহেই হ'লি। সিদিনা তোৰ মাৰে কান্দি-কাটি বেজাৰ কৰিছে। মোক কৈছে, তোক হেনো সুখে থাকোঁতে ভূতে কিলাইছে। ছিঃ, তোৰ খছলত বৰ বেয়া হৈছে।
- চ : তই চালী হাৰামজাদিৰ কথা শুনি—
- আ : টেট এইটো বলিয়া নে কি? ই দেখোন মাকক গালি হপে! তই বৰ কমিনা অ' যা ভাই! তই মোৰ ইয়াৰপৰা যা। মই তেনেকুৱা কথা স্থনিব নোৱাৰোঁ। মৰিবৰ সময়ত তোক এজ্জায়েলে আচ্ছা কৰি জন্দ কৰিব।
- চ : মই কওঁচোন তই স্থন।
- আ : যা, মই তোৰ কথা নুহনো; তৰ বৰ চৈতান। (ভাবিৰাম সোমালত) অ' দোছ! আহাঁ। চমিৰু, তই উঠ। সৌ মুঢ়াটোত বহ। দোছক বহিবলৈ চকীখন দে।
- ভা : (চকীত বহি) তোমালোকেনো কি কৰিছা?
- আ : কি কৰিম? এনেয়ে বহি আছোঁ। কালি হামতু বেপাৰী নগা হাটৰপৰা আহিছে। মই ঘৰত নাছিলোঁ। মাইৰ আগত কৈ গৈছে বোলে, ববাজীৰ আজি কেইবাদিনৰেপৰা বৰ জ্বৰ। তালৈকে মই যাওঁ বুলি ভাবিছোঁ?
- ভা : এৰা দোছ, তুমি যোৱাঁ। বুঢ়া মানুহ তাতে ছাগৈ বৰ দুখ পাইছে। তোমাৰ পৰীক্ষা কি হ'ল?
- আ : ক'ব নোৱাৰোঁ। ইমান দিন কলিকতাত ৰিজল্ট (Result) ওলাব পায়। ওলালেই মোলৈ অৰ্জেন্ট টেলিগ্ৰাম (Urgent Telegram) কৰিবলৈ মই আমাৰ যোগেন্দ্ৰক আগেয়ে চিঠি লিখি থৈছোঁ, আজি-কালিতে পাওঁহে লাগে।

মহৰী

- ভা : ঈশ্বৰে পাছ (Pass) কৰোৱাব, একো ভয় নাই। এইবাৰ পাছ হ'লে তুমি এম এ পঢ়িবলৈ যাবা নে?
- আ : সেইটো পাছ কথা। গ'লে আৰু পলাই যামনে? তোমালোকক দেখা-শুনা কৰিহে যাম।
- চ : (বাৰ্ডচাই এটা পকাই পকাই) কোনোবাই খাব নে নেখায়?
- আ : দোছ! তুমি বাৰ্ডচাই খোৱা জানো?
- ভা : খালেও হয়, নেখালেও হয়।
- আ : হওঁতে নেখালেহে ভাল। ইয়াক খোৱাৰ পৰা অনিষ্টহে হৈছে। একো উপকাৰ নাই। সিদিনা বাতৰি কাকতত ইয়াৰ অনিষ্টতাৰ কথা এটা বৰ দীঘল-বহল প্ৰবন্ধত লিখিছিল। আচ্ছা, নিচা কৰা কি হিন্দু, কি মুছলমান সকলোৰে শাস্ত্ৰত মনা কৰিছে। তেওঁনো মানুহভোৰে খায় কেলৈ মই ক'ব নোৱাৰোঁ। আগৰ মানুহভোৰে সকলো খাই চাই যিভোৰ বেয়া পাইছিল, তাক মনা কৰি থৈ গৈছে। এই চমিৰত, দোছকো এটা পকাই দে হেৰ'।
- চ : তোক এটা লাগে নে?
- আ : মোৰ হৈ বাৰু এটা তয়ে হৰহকৈ খা।
- ভা : দোছ! মই কিয় আহিছিলোঁ নোসোধা কিয়?
- আ : কোৱাঁ বাৰু কেলৈ আহিছা। তোমাকো এতিয়া আকৌ সুধিব লগাতহে পৰিল গৈ?
- ভা : মই এটা কাম বিচাৰি যাওঁ বুলি ভাবিছোঁ।
- আ : কি কাম?
- ভা : দদাইদেৱে ঔগুৰি বাগিচালৈ পঠিয়াইছে। তেওঁৰে সৈতে হেনো ফক্স (Fox) নামৰ চাহাবজনাৰ বৰ মিল। তেওঁলৈকে মোৰ হাতত চিঠি এখন লেখি দিছে।
- আ : হওঁতে বেয়া হোৱা নাই, আজি-কালি খাটোঁতা নহ'লে কাম পোৱা বৰ টান। সেই চাহাবৰে তেওঁ উকীল হ'বলা? তেস্তে যোৱা নিশ্চয় ঠিক হ'ব। এনেই বহি থাকিলেনো কি হ'ব? হয় যোৱাঁ, হাতত কিবা টকা-পইচা আছে জানো? এমাহমাহ নিজৰে খাব লাগিব। বিদেশত ক'ত পাবা?

মহৰী

- ভা : আছে।
- আ : তুমি আকৌ লাজতে মিছা কথা কোৱা। মোৰ আগত একো লাজ নকৰিবা।
- চ : (ৱাৰ্ডচাইটো পকাই লৈ) কাক দিম?
- অ : চাওঁ মোক দে। (ভাবিৰামক) ধৰা দোছ। (চমিৰক) তই সৌ দিয়াচেলাইটো দে। (দিয়াচলাইটো মাৰি, ভাবিৰামক) মই লগাই দিওঁ, তুমি টানা। দোছ, সিবেলিৰ কথা মনত আছেনে? তুমি মোক পেটৰ কথা ভাঙি ক'বলৈ বৰ লাজ কৰা; কি হ'ল তোমাৰ হাতত ধন নেথাকিলে, মোৰ হাতত থাকিলে জানো তোমাৰ নহয়? মানুহৰ টকা-পইচা কেলৈ? বন্ধু-বান্ধৱৰ, অইন কি দুখীয়া মানুহৰ দুখত উপকাৰ কৰিবলৈ। ধন আজি আছে, কালি নাই, ধৰ্ম চিৰকাল থাকে। মোৰ ঘৰত ধন মাটিৰ তলত পুতি থ'লোঁ, তাৰ পৰা কি হ'ব? থকা আৰু নথকা একে কথা। এটা মগনীয়াই যদি কয় "মোৰ ধন বহুত আছে, আটাইবোৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুত পেলাই থৈছোঁ, খৰচ কৰিবৰ মন নাই, নকৰোঁ," এতেকে সি যেনে, ধন থাকি খৰচ নকৰা ধনীও তেনে। সেইবোৰ য'ক, কোৱাঁচোন বাৰু তোমাৰ হাতত কেইটকামাননো আছে?
- ভা : আছে, হ'ব দহ টকামান।
- আ : এহু, দহ টকাই কি হ'ব? হাতত কুৰি টকামান ৰাখিবা, হঠাৎ লাগ বুলিলে ক'ত পাবা? মোৰ হাতত দহ টকীয়া নোট এখন আছে, তাকে লৈ যোৱাঁ।
- ভা : দোছ! তোমাৰ কোট-পেটলুনযোৰ মোক দিব পাৰিবা নে?
- আ : পাৰিমতো। মই নিপিন্ধোঁৱেই, তুমি নেদেখিছা? মই সদায় চাপকন-পাইজামাহে পিন্ধো। দোছ, তোমাৰ কপাল বৰ ভাল। লটিপ খলিফাই দুটা নতুন কামিজ আজি দি গৈছে, তাৰে এটা তোমাৰ।
- ভা : মই কামিজ সীবলৈ দিয়া নাই।
- আ : এৰা, হপোনতে দিছিল; সেইগুণে তোমাৰ। (আব্দুল ৰহমান ভিতৰলৈ সোমাই যায়)।

মহৰী

- ভা : (চমিৰক) বোপা, তুমি আজি-কালি স্কুল এৰিলা নেকি ?
- চ : নাই এৰা, আজি ছুটী আছে গুণে ইয়াতে আহি বহিছোঁ।
- ভা : এৰা বোপা, ভালকৈ লেখা-পঢ়া কৰা, আমাৰ অৱস্থা নেদেখিছা, বিদ্যাও নাই, ধনো নাই, কাজেই আমাৰ জীৱনত একো সকাম নাইকিয়া। ল'ৰা মানুহ, কাল আছে, তোমালোকে এতিয়াৰ পৰা সেইগুণে মন দি পঢ়া।
- চ : আপুনি ঠিক কৈছে, আৰু এটা কথা জানেনে ?
- ভা : বোপা, কি কথা ?
- চ : আমি কলিকালৰ ল'ৰাই বলীভাত খাওঁ, আইৰ ডিঙিত ধৰি
- (আব্দুল বহমান আহি)
- আ : কি অ'চৰিমত! কাৰ ডিঙিত ধৰি ক'লে যাব ?
- ভা : দোছ! এই ল'ৰাটো বৰ অদ্ভুত, ইয়াক ভাল কথা সুধিলে ই দেখোন কিবাখনহে গায়। ইয়াক মই ভাল বুলি জানিছিলোঁ।
- আ : তাৰে একো কথা নেপাতিবা। ই কম নহয়, মই তাক একোটোকে নকওঁ। ই বৰ দুষ্ট (নোট আৰু কাপোৰ-কানি উলিয়াই) দোছ! এইয়া কাপোৰ আৰু নোট। মই ধাৰলৈ দিছোঁ বুলি নেভাবিবা। তুমি ইচ্ছামতে খৰচ কৰিবা, আৰু এই পোছাকটিও তোমাক দিলোঁ। নতুন কাপোৰ, তুমি মনত একো শংকা নকৰিবা; মই বেছকৈ ধোৱাই-পখলাই থৈছিলোঁ। আৰু এই জেপ-ঘড়ীটোও তোমাৰ। ইয়াৰ দাম সৰহ নহয়। মোৰ দুটা আছে। এইটো তোমাক দিলোঁ। দোছ! ঔগুৰি ভালেমান দূৰ, তুমিনো কেনেকৈ যাওঁ বুলিছাঁ? মোৰ ঘোঁৰাটোকে লৈ যোৱা। মই ববাজীৰটোকে লৈ যাম।
- ভা : আয়ে দদাইদেউৰ ঘোঁৰাটোকে লৈ যাবলৈ কৈছে।
- আ : ক'ত দিব হবলা। বাৰু, যদি নিদিয়ে মোৰটোকে লৈ যাবা। আৰু কি দৰকাৰ কোৱাচোন, ভাবাচোন বাৰু।
- ভা : টকা আৰু ঘড়ীটোৰ আৱশ্যক নাই, বুইছা, মই পোছাকটোকে ল'লোঁ বাৰু।

মহৰী

- আ : মোৰ কছম দোছ! তুমি নিনিলে মই বৰ দুখ পাম। তুমি পিছেহে গম
পাবা, বিনা হজ্বলে খোজ এটাকে দিব নেপায়।
- ভা : দোছ! মই তোমাক এইদৰে আছকাল কৰিবলৈ বৰ বেয়া পাওঁ।
তুমি হোৱাই-নোহোৱাই মোৰ লগত সদায় ধন-বিত ভাঙা, মই বৰ
লাজ পাওঁ।
- আ : আজি মই নিশ্চয়কৈ ভাবিলোঁ, তুমি মোক দোছ নেভাবি দোছমনহে
ভাবা; নহ'লে তুমি মোক ঘিণ ভাব কৰিবা কিয়? মই বেয়া কামত
অন্যায়ৰূপে এটা আধা পইচাও খৰচ নকৰোঁ। কিন্তু লোকৰ উপকাৰৰ
নিমিত্তে ধন বিতৰণ কৰা দূৰতে থক— মোৰ জীৱনকো তুচ্ছ ভাবহে
কৰোঁ।
- ভা : দোছ! বেয়া নেপাবা দেই, মই যদি তোমাক আপোন নেভাবোঁ,
তেন্তে তোমাক এইবোৰ খুজিবলৈ আহিম কিয়।
- আ : বেছ কথা। তোমাৰ মোক হাজাৰবাৰ খোজাৰ দাৰা আছে।
- ভা : অথনিয়েই আহিলোঁ, আজি যাব লাগে নহয়, মই ইমানতে উঠোঁ
আৰু।
- আ : ভাল যোৱাঁ, কিন্তু মোলৈ চিঠি লিখি থাকিবা। ধন দৰকাৰ হ'লে,
মোৰ কছম, লাজ নকৰি লিখিবা দেই।
- ভা : ভাল এতিয়া আহিলোঁ দোছ। (ভাবিৰাম উঠি গ'ল)
- আ : ভাল যোৱাঁ। (চমিৰক) আহ ভিতৰলৈ যাওঁ, অলপমান পোলাও
আছে, দুয়ো খাওঁগৈ। (দুয়ো ভিতৰলৈ যায়)।

মহৰী

চতুৰ্থ দৰ্শন

জিউৰামৰ চ'ৰাঘৰ

(জিউৰাম আৰু ভাবিৰাম)

- জি : কি বোপা! যাবলৈকে ওলাই আহিছা নে? আজি দেখিবলৈ বেছ হৈছে। তোমাক ঠেঙা, টুপী পিন্ধা দেখিলে ভাবি বুলি চিনিবকে নোৱাৰি। কাপোৰে-কানিয়ে যেনে ফিট্-ফাট্টি হৈছা, কামতো ঠিক তেনে হ'ব লাগে। মই চাওঁতে ৰূপতকৈ গুণৰ ভাগটিহে বেছি হ'ব লাগে, বোপা। যোৱা, চিঠিখন আনিছা নে? কিন্তু মোলৈ হ'লে চাহ এগাল পঠিয়াবলৈ নেপাহৰিবা আকা। দেখিলেহে লেখিম; এতিয়া সৰহ কথা কোৱাটোকে নকওঁ। বোপা, তুমি এইটো পোছাক কাহানি কৰালা? কাম কৰিবলৈ যাবলৈ জপাত সাঁচি থৈছিলি নেকি?
- ভা : দদাইদেউ, এইটো মোৰ পোছাক নহয়, মোৰ এজন বন্ধুৰ। তেওঁ মোৰ বাবে একো নকৰিবলৈ নথয়; সংসাৰত এতিয়া মই তেওঁৰে তুলনা কৰিবলৈ কাকো নেপাওঁ। মই তেওঁক সকলো কথা ভাঙি-ছিঙি কোৱাত, তেওঁ যি পাৰে সহায় কৰিবলৈ আওহেলা কৰা নাই। তেওঁৰে ঘোঁৰাটো মোক লৈ যাবলৈ কৈছিল। পিছে মই মানুহক সকলো কথাতে আমনি কৰিবলৈ ভাল নেপাওঁ। আয়ে আপোনাৰ ঘোঁৰাটোকে নিবলৈ কৈছে, সেইগুণে একেবাৰে পিন্ধি-উৰি ওলাই আহিছোঁ। আগে-পাছে মই দূৰণীয়া বাটলৈ খোজ কাঢ়ি যোৱা নাই, সেইহে ভয়ো লাগে। আৰু এইদৰে পিন্ধি-উৰি খোজ কাঢ়ি যোৱাটোও লাজৰ কথা।
- জি : (মুখখন বিদৰাই) কি লাজৰ কথা? ঠেঙাটুপীপাট পিন্ধিলেই খোজ কাঢ়িব নেপায় নে? তুমি ডেকা মানুহ, কেই মাইলনো বাট? এই কিখোজকে দেখি যদি ভয় খালা, তুমি তেনে কি কাম কৰিবা? তুমি মাৰাৰ মানত বুঢ়া হ'লেও পানী কেঁচুৱা, কায়েই অলপতে দুখ পোৱা যেন দেখিব। তেওঁ নুবুজিলে বুলি, তুমি নুবুজিবা কিয়?

মহৰী

এদিন-দুদিনকৈ অভ্যাস কৰিলেই খোজ কাঢ়িব পৰা হ'ব।
নেজানানে— “অভ্যাসৰ নৰ কৰ্ণ পথে কৰে শৰ।”

ভা : (মনতে) এওঁ মোক কি ঘোঁৰা দিব? অগাইধ কৃপণ; লোকৰ হ'লে
সোপাকে লাগে, নিজৰ হ'লে কুটা এগছকে দিবৰ সত নেযায়।
এটা ফাকিকে দিওঁ, তেহে যদি সৰকাব পাৰোঁ। নহ'লে আকৌ
বহমানৰ ওচৰলৈকেহে যাব লগাত পৰিব। (ফুটাই) দদাইদেউ, এই
ঘোঁৰাটো জানো বেচিব? বটুৱা ঘোঁৰাপাট মিছাতে কেলৈ ৰাখিছে?
মুঠেই পইচাৰ সাং হৈছে। ভাল চাই চোকা ঘোঁৰা এডোখৰ লক।
এইপাট ৰূপ টকাদিয়েক লাভ ৰাখি বেচি দিয়াকে ভাল দেখোঁ।
আপুনিনো কিমানত কিনিছিল?

জি : দগা নহয় বোপা। বৰ ভাল, গতিয়াই দিলেই লৰ মাৰে। মই বুঢ়া
মানুহ, ইয়াতে উঠি ইফাল-সিফাল কৰোঁ। হওঁতে ইয়াকে বেচি অইন
এডোখৰ ল'ব পাৰিলে একো বেয়া নহয়। ইয়াৰ পিঠিত অলপতে
ঘা লাগে, সিদিনাখন যিহে ডকডকীয়া ঘাডোখৰ লাগিছিল, কেৱল
ধূলীয়া মাৰোঁতে মাৰোঁতে আমনি লাগিল। এতিয়া তেহে শুকনিমুৱা
ধৰিছে। মই ২৫ টকাত লৈছিলোঁ, এতিয়া ১০/১৫ টকামান উপৰি
পালেই দিব পাৰোঁ। সিদিনা কাবুলি এটাই উপযাচি ৩০ টকা দিছিল,
মইহে নিদিলোঁ।

ভা : এহু তেস্তে দিয়াই ভাল আছিল; নিদিলে কেলৈ? এতিয়ানো আপুনি
তাতকৈ সৰহ ক'ত পাব?

জি : তুমি জানো বেচিব পাৰিবা?

ভা : লোকে ক'ত হাতী বেচিছে, মই আৰু বটুৱা ঘোঁৰা এটা বেচিব
নোৱাৰিম নে? নেলাগে, মই সৌ ৰামদয়াল কেএগৰ ঘোঁৰাটোকে
বেচি থৈ আহিম। সি আগেয়ে কেবাদিনো উনুকিয়াইছিল।

জি : কেলৈ লাগিছে, লোকৰ বিপদ নিজৰ ডিঙিত বান্ধি হাৰমাল লগোৱাৰ
আৱশ্যক নাই। আমাৰটোকে লৈ গৈ টকাদিয়েক লাভ কৰি বেচি
থৈ আহিবা। (চিএগৰ মাৰি) হেৰ, বাপি অ'।

বা : (ভিতৰৰ পৰা) দেউতা।

মহৰী

- জি : ঘোঁৰাটো আনি জিনখন লগাই বেগতে আমাৰ বোপাক দেহি, যা।
বা : (ভিতৰৰ পৰা) ভাল, দেউতা।
জি : বোপা, মই এতিয়া আৰু যাওঁহে, সৌ বজাৰৰ পৰা আহিব লাগিছে।
তুমি ঘোঁৰাটো লৈ যাবা। নাইবা তুমি গৈ তাক লৰালৰি কৰোৱাগৈ,
নহ'লে দুষ্টই লেহেম কৰি পলম কৰিব। এতিয়া মই আহিলোঁ।
(জিউৰাম গ'ল)
- ভা : (আপোনা-আপুনি) এতিয়া কেনে? নিজে যাচি দিবলৈকো দেখোন
তত্ হেৰাই গ'ল আকা। মানুহে কথাত কয়—
“বুধি যাৰ সুখ তাৰ,
অজলাৰ দুখ তাৰ।”
“হেঁকাই টিলিকি বাওঁ, মাগুৰ মাছৰ খোলা খাওঁ”। এতিয়া বটুৱা
ঘোঁৰা লৈ দিনৰ দিনটো যাম বাপেকে।
(ভাৰিৰাম গ'ল)

মহৰী

পঞ্চম দৰ্শন

ঔগুৰি চাহ বাগিচা

(মিষ্টাৰ ফক্স আৰু দুখু চৰ্দাৰ)

- মিঃ ফ : (দুখুৰ ফালে চাই) হেইটো কোন নেবাবকে বেটা আছে— মোৰ বাগিচাত গোৰাট উঠি আহিছে?
- দুঃ চ : হজুৰ! উহা ঘোড়া ছোৰকে ইন্স্ৰাৰফ আতা হেই, কিজানি, হজুৰ স্নে মোলাকাত কৰনেকো আতা হোগা।
- ভা : (নিলগতে থিয় হৈ দীঘলকৈ চালাম দি) হজুৰ! চেলাম।
- ফ : (টেলেকাকৈ চাই) ইউ ইয়ং মেন, তুমি ক'ত যাব লাগে?
- ভা : (ভয়েৰে) হজুৰক চেলাম দিবলৈ আহিছিলোঁ।
- ফ : (খঙেৰে) ইউ ষ্টুপিড্ ডেম ব্লডি ফুল, টুমি মোক কি চালাম দিবলৈ আহিছে— মই কি লাট চাহেব আছে? তোমাৰ বাপৰ দিনত কেতিয়াবা এনেকুৱা বাগিচা ডেকিছিলে? তুমি কোন নেবাবকে বেটা আছে?
- ভা : (মুখেৰে একো নামাতি চিঠিখন উলিয়াই দিয়ে।)
- ফ : (চিঠিখন চাই, চহীটো পঢ়ি) অ' মোৰ উকীল বাবু ডিছে। বাৰু, তুমি টাকিব লাগে। (দুখুক) দুখু।
- দু : হজুৰ।
- ফ : টুমি জলদি বাবুকে গোৰা ফাটক দি আহিব লাগে।
- দু : বহুত আচ্ছা, হজুৰ।
- ফ : (ভাবিবামক) টুমি জানে এইটো কাৰ বাগিচা আছে?
- ভা : হয়, হজুৰ, জানো।
- ফ : কাৰ বাগিচা আছে?
- ভা : হজুৰৰ।
- ফ : কেনে ডেকিছে?
- ভা : ভাল দেখিছোঁ, হজুৰ।
- ফ : টুমি জানে, মোৰ বাগিচাত গোৰাট উঠি আহিবৰ হুকুম নাই আছে?

মহৰী

- ভা : হয়, হজুৰ। জানো।
- ফ : তেনেহ'লে টুমি কেলৈ গোৰাট উঠি আহিছিলে ?
- ভা : হজুৰ! গোলামে পাহৰিলোঁ।
- ফ : কেলৈ ফাহৰিলে ?
- ভা : হজুৰ! মনত নপৰিল।
- ফ : টুমি বাট কাই আহিছে ?
- ভা : হয়, হজুৰ। গোলামে ভাত খাই আহিছোঁ।
- ফ : বাট কাবলৈ মনত টাকিছে ?
- ভা : হয়, হজুৰ। ভাত খাবলৈ মনত আছিল।
- ফ : (চকু পকাই) টোমাৰ বাট খাবলৈ মনট টাকে, আৰ গোৰাট নুটিবলৈ ফাহৰি যায় ? টুমি মোক ফাকি দিছে। মই টোমাক বাল কৰি গোৰাট উটাব। তুমি মোক চিনি ফাইছে।
- ভা : হয়, হজুৰক চিনি পাইছোঁ।
- ফ : মোৰ নাম জানে ?
- ভা : হজুৰ! জানো।
- ফ : কোন কইছিলে ?
- ভা : হজুৰ! কিতাপত পাইছিলোঁ।
- ফ : কি নাম আছে ?
- ভা : হজুৰ! মোৰ ক'বলৈ ভয় লাগিছে।
- ফ : কেলেই বয় কৰিছে ?
- ভা : হজুৰৰ নামটোৰ অৰ্থ মনত পৰি।
- ফ : কি মনট ফৰিছে ?
- ভা : (ভয়ত বিচূৰ্তি হৈ) হজুৰক দেখি ভয়তে হাত-ভৰি লুকাল। ক'বলৈ সাহেই নহয়।
- ফ : একো বয় নাই আছে; ক'ব লাগে।
- ভা : (মাহি-মুহাকৈ) এ স্লাই ফক্স, মেট্ এ হেন্, ইন এ লেন্, ক্লোজ টু মাই ফাৰম্।
- ফ : (খঙেৰে) ইউ ব্লাডি, টুমি কি কৈছে ?

- ভা : হজুৰে যি সুধিছে, মই তাকে কৈছোঁ ।
- ফ : (চকু টেলেকাকৈ) মই তোমাক গালি দিবলৈ নাই কৈছে । মই হুদিছে, টুমি মোৰ নাম কেনেকৈ জানিলে ? টুমি কৈছে— এ স্লাই ফক্স । মই কৈছে— এ স্লাই ফক্স, তোমাৰ বাবা আছে ।
- ভা : (ভয়েৰে) হজুৰ ! মৰিবলৈকে, মই তাহানিখন লাষ্ট ক্লাছত ফাৰ্ণ্ট বুক পঢ়োঁতে পাইছিলোঁ । কিতাপটো পালে মই, হজুৰ ! এতিয়াও দেখুৱাই দিব পাৰোঁ ।
- ফ : নাই, নাই, হেইটো কিতাপটো টাকিব পাৰে । মই তোমাক ইয়াটো কিতাপ পঢ়িবলৈ মটা নাই আছিলে । মই হুডিছিলে— মোৰ নাম কোন মানুহৰ মুখটো হুনিছিলে ? মই তোমাক চিনি ফাইছে, টুমি খুব লাটুৱা মানুহ আছে । বাৰু টুমি কিমান পঢ়িছিলে ?
- ভা : হজুৰ ! ফিপ্ ক্লাছলৈকে পঢ়িছিলোঁ ।
- ফ : স্কুল কেলেই এৰিলে ?
- ভা : (কান্দো-কান্দো হৈ) দেউতা ঢুকালত খৰচ-পত্ৰ দিওঁতা নাইকিয়া হ'ল গুণে পঢ়িব নোৱাৰিলোঁ ।
- ফ : মই অচমীয়া কটা ক'লে টুমি ইংলিছ বনাই দিব ফাৰে ?
- ভা : হজুৰ । অলপ-অচৰপ পাৰিম ।
- ফ : বাৰু, টুমি ইংলিছ বনাও—
১. কেৰাণী বাবু ! টুমি আহিব লাগে ।
 ২. মই তোমাৰ ঘৰ চিনি ফায় ।
 ৩. যি যি মানুহ কাম কৰে, হি হি মানুহ হুক পায় ।
- এই তিনটা কটা টুমি মোক এটিয়া বালকৈ ইংলিছ বনাই দিব লাগে, বুজিছে ?
- ভা : “কেৰাণী টুমি আহিব লাগে” অৰ্থাৎ হু কুইন্ ইউ কন্ ওয়াণ্ট, বা হে কুইন্ ইউ কন্ হিয়াৰ ।
- “মই তোমাৰ ঘৰ চিনি পায়” অৰ্থাৎ আই ইউৰ নেষ্ট্ৰ চুগাৰ ফাইণ্ড বা আই চুগাৰ্ ইউৰ নেষ্ট্ৰ ।

মহৰী

“যি যি মানুহে কাম কৰে সি সি মানুহে সুখ পায়”।

অৰ্থাৎ হু হু মেন্ ওৱাৰ্ক ডজ, হি হি মেন্ হেপী গেট।

- ফ : (হাঁহি হাঁহি) হোঃ হোঃ টুমি ইমান দিন ফিপ্থু ক্লাছত বাপৰ মূৰ হিকিলে, টোমাৰ ইংলিছ হিকিবলৈ কট ফইডা হ'ব লাগে মই নাই জানিছে। হোঃ হোঃ হোঃ টুমি মোক টোমাৰ ইংলিছ হিকাব ফাৰে।
- ভা : হজুৰ! “আচলে-পিচলে হাতীৰো পাও পিছলে”। গোলামৰ ভুলবোৰ এবাৰ শুধৰাই দিলেই পাৰিম। হজুৰ, গৰীবৰ মা-বাপ! হজুৰে মৰম কৰি শিকাই-বুজাই নিদিলে কোনে শিকাব?
- ফ : টোমাৰ গোৰা ক'ট আছে কব ফাৰে?
- ভা : হজুৰে ফাটেকত দিবলৈ হুকুম দিছে।
- ফ : হয়, হেইটো মোৰ ফাটকট আছে। টোমাৰ চাৰ আনা জৰিমনা হৈছে; কাৰণ টুমি ইয়াত গোৰাট উটি আহিব নেফায়। এটিয়া টুমি মোৰ বঙলাত আহিব লাগে, বুজিছে?
- ভা : বুজিছোঁ হজুৰ।
(আগে আগে ফক্স, পাছে পাছে ভাবিবাম যায়)

মহৰী

দ্বিতীয় অংক

প্ৰথম দৰ্শন

বাগিচাৰ মাজৰ আলিবাট
(মিনাৰাম আৰু লছমী)

- মি : হেই লছমী! তই বক্বক নাই কৰিবি ৰেই। হামি কি তোকে নাই দিম
বুলিছে?
- ল : কি বাবু! হামি তোমাকে মাগিলে, তুমি ৰাগ কৰিছে, বুট-মুট দিম
বুলি থাকিছে।
- মি : হেই! ভাত এক দিন কাম কৰিছে, আমি দুই দিনকে হাজিৰা দি
দিছে। তুমি তাকে পুছ কৰি দেখিবিচোন। হেই লছমী! হামি
কেতিয়াও বুট বাত নাই কৈছে? বুজিছে, তোমাৰ মৰদ বেমাৰী আছে,
হামি তাকে চাত ৰোজকে হাজিৰা দিছে। উচ্ছে আধা হামাকে দিবাৰ
লাগিবে। তুমি মৰদকে কৈ দিবি হো।
- ল : নাই লাগে বাবু। হামাৰ চাৰ আনা পইচা এখন দি দিলে হামি চলি
যাব। মৰদকে বাত মৰদ জানে। হামাৰ পইচা হামাকে কাহেঁ নাই
দিছে।
- মি : তুমি পাগলী আছে নেকি ৰেই? হামি এতিয়া তোমাৰ জন্যে
মেৰতলীমে ভৰাই পইচা লৈ আহিছে— তুমি কি পইচা নাই পাৰি?
হেই লছমী, তুমি পইচা পাৰি। ভয় নাই কৰিবি ৰেই।
- ল : কবে পাব বাবু?
- মি : এক পষ মানচে দেৰিমে।
- ল : দেৰি নাই লাগে; বাবু। তবে হামি চাহেবকে বলি দিব। গৰীব মানুছ
কাম কৰিছে, পইচা নাই পাইছে।
- মি : হেই, তুমি চাহেবকে বলিলে মোৰ কাণ দুইঠো কাটিবে নেকি ৰেই?
তোমাৰতো সেইটো কাম কৰা পইচা নাই আছে। হামি বেছি কৰি
হাজিৰা লেখিহে তোমাকে পোৱা কৰিছে। উল্লেখকে আধা হামি
পাবে, আধা তুমি পাবে।
- ল : কাঁহে তবে ইমান দিনমে নাই পাইছে।

মহৰী

- মি : পাবে, কুছ ভয় নাই আছে। হেই? দেখৰেই, বৰা চাহাব আহিছে।
কিজানি বঙলামে আহিছে বেই। তুমি আভি যাও। হামি চাহেবকে
পাছ যাব।
- ল : বাবু, হামি আজ তোমাৰ ঘৰমে যাব, পইচা দিবি হো।
(লছমী গ'ল)
(লালুৱা আহি, হেলেং পেলেংকৈ মদৰ ৰাগিত জাত ধৰি)
হৰে হৰে হৰে দূৰ,
আমি আস্থিয়াছি।
লাউ পানী কস্বে টানি,
মজা লুটিয়াছি।
- মি : কি বেই লালুৱা? আজ কিমান লাউপানী খাইছে?
লা : কে ৰে বেটা মনা-কাটা।
নাম ধৰে ডাক?
পেলে পৰে মাৰ্ক তোৰে
দূৰ হয়ে থাক।
এক চৰে উল্টা কৰে,
ফেলে দিব তোৰে;
বাবা বলে যাবি চলে
যমৰ নগৰে।
- মি : হেই লালুৱা। হামাকে তুমি গালি দিছে? বাৰু ৰহ, হামি চাহাবকে
বলি দিম।
- লা : (খেমটা তালত নাচি নাচি গীত গায়)
কৰি কাৰে ভয়, আমি কৰি কাৰে ভয়?
যেদিকে-সেদিকে যায়, মদ খেয়ে জয়।।
লোকে কিবা কয়, মোৰে লোকে কিবা কয়;
মদ খালে ৰাজা বলে, দূৰ হয়ে ৰয়। (লালুৱা গুচি গ'ল)
- মি : (বেজাৰ মনেৰে কপালৰ আগ ঘোপা কৰি) দেখিছ বোলে এতিয়া,
বেঙুলীৰ সাহৰ গোটটো। আও! ই আশয় পাই দেখোন গললৈকে
জঁপিয়ায়; হায়, হায়।
“কালৰো কাল ঐ বিপৰীত কাল।
হৰিণাই চেলেকে বাঘৰ গাল।”

মহৰী

দ্বিতীয় দৰ্শন

চাহাবৰ বঙলাৰ বাৰাণ্ডা
(মিষ্টাৰ ফক্স আৰু ভাবিৰাম)

- ফ : (বঙলালৈ আঙুলিয়াই) টুমি মোৰ কেনেকুৱা গৰ আছে ডেকিছে।
ভা : হয়, হজুৰ দেখিছোঁ; বল ভাল আছে।
ফ : টুমি ইয়াতে টাকিব, মই জল্‌ডি আহিব।
(বঙলালৈ সোমাই গ'ল)
ভা : ভাল, হজুৰ।
ফ : (ভিতৰৰ পৰা ৰুলবাৰি এডাল লৈ আহি) এইটো মোৰ হাতত কি
আছে ডেকিছে?
ভা : হয়, হজুৰ দেখিছোঁ; সেইডাল ৰুলবাৰি।
ফ : মই টোমাক কি কৰিব ফাৰে?
ভা : হজুৰৰ যি ইচ্ছা তাকে কৰিব পাৰে।
ফ : (খঙেৰে আঙুলি জোকাৰি) মই টোমাক বালকৈ হিকাৰ।
ভা : (ভয়েৰে) হজুৰ মা-বাপ, দুনিয়াৰ মালিক, যি খুছি কৰক।
ফ : টোমাক কি লাগে?
ভা : হজুৰ, কাম বিচাৰি আহিছিলোঁ।
ফ : কাম কৰিব ফাৰে?
ভা : হয় হজুৰ! দিলে গোলামে কৰি চাব পাৰোঁ।
ফ : (চিঞৰ মাৰি) বৰা চইছ!
চ : (ভিতৰৰ পৰা আহি) হজুৰ!
ফ : ইস্তাৰাফ্ আও।
চ : বহুত আচ্ছা (ওলালহি)।
ফ : টোমাৰা ক'ই চইছকা ডৰ্কাৰ হেই?
চ : নেই হজুৰ। স্বব আদমি পুৰা হেই।

মহৰী

- ফ : (ভাবিৰামক) ডেকিছে? মোৰ চইছ কাম নাই আছে বুলিছে। (চহিছক)
টুমি যাব ফাৰে। (চহিচ চেলাম দি গুচি গ'ল)
- ভা : (কন্দনামুৱাকৈ) নাই যদি নেলাগে হজুৰ! মই ঘৰলৈকে যাওঁগৈ।
- ফ : (অলপ কোমলকৈ) এটিয়া ৰাটি হৈছে, টুমি কট টাকিব?
- ভা : হজুৰৰ বাগিচাত মানুহ আছে যদি ইয়াতে থাকি কাইলৈ পুৱাই ঘৰলৈ
যামগৈ।
- ফ : (টানকৈ) টুমি জানিছে, টুমি মানুহ আছে, টুমি মানুহ আছে, মই বুট
আছে। ইউ ষ্টুপিড্ ডেম্ ব্লডি ফুল।
- ভা : (ভয়েৰে) মই হজুৰক একো বেয়া কথা কোৱা নাই।
- ফ : টুমি কৈছে, টুমি মানুহ আছে, মই বুট আছে। (কুকুৰটোলৈ
আঙুলিয়াই) হেইটো ডেকিছে?
- ভা : হয়, দেখিছোঁ।
- ফ : কি আছে?
- ভা : হজুৰৰ কুকুৰ আছে।
- ফ : (খঙত জল্জলাই) মই কুকুৰ আছে, টুমি মানুহ আছে, মই বুট আছে,
কুকুৰ আছে? আচ্ছা, মই টোমাক বালকৈ হিকাব। ষ্টুপিড্ ডেভিল।
- ভা : (ভয়ত কাঁপি কাঁপি) হজুৰ! মই সৌ গঁৰালত থকা কুকুৰটোৰ কথাহে
কৈছোঁ।
- ফ : কেনে জেগাত মোৰ কুকুৰ আছে ডেকিছে?
- ভা : হয়, হজুৰ। দেখিছোঁ।
- ফ : টুমি কিজানি টাকিবলৈ তেনেকুৱা জাগা নাই ফাব। (নিলগতে
হলিৰামক দেখি চিঞৰ মাৰি) বৰ বাবু।
- হ : (লৰ মাৰি আহি, দীঘল চালাম দি) হজুৰ।
- ফ : (ভাবিৰামক কোমল কথাৰে) টুমি ল'ৰা মানুহ আছে, বুজিছে? একো
কটা নাই জানিছে। মই তোমাক জ্ঞান দিলে, বুজিছে? টোমাৰ একো
বয় নাই আছে। মোৰ উকীল বাবু চিঠি লিখিছে, মই টোমাক কাম
দিব। টুমি উকীল বাবুৰ কি আছে?

মহৰী

- ভা : ভতিজাক হওঁ, হজুৰ।
- ফ : মই টোমাক পহিলা কাম হিকাৰ। টুমি কাম হিকিলে বহুট টলপ ফাব ফাৰে। মই মহৰী বাবুক কৈ ডিব, টুমি আজ টাটে টাকিব। কাল ফজিৰট টুমি মোৰ বঙলা আহিব লাগে, বুজিলে?
- ভা : হয় হজুৰ, বুজিছোঁ।
- ফ : (হলিৰামক) মহৰী বাবু। এইটো বাল মানুহৰ ল'ৰা আছে, টুমি খুব বাল কৰি ৰাখিব লাগে।
- হ : ভাল হজুৰ।
- ফ : টুমি এতিয়া মহৰী বাবুৰ গৰট যাব লাগে, বুজিছে?
- ভা : ভাল, হজুৰ। (সকলো গুচি গ'ল)

মহৰী

তৃতীয় দৰ্শন

বঙলাৰ ভিতৰৰ এটা কোঠা
(মাকৰী মেম আৰু মিষ্টাৰ ফক্স)

- মা : (ফক্সৰ ফালে চাই) হেৰ, সেকাৰ সোৱাৰ পো, কটাৰ পো বন্দি। ইমান পৰলৈ ক'তনো গা গেন্ধুৱাই ফুৰিছিলি? মই তোলৈ বাট চাই থাকোঁতে চকু বিষাল। ভাত সাবেলেকো যাব পৰা নাই।
- ফ : টুমি বাট কাবলৈ নগ'ল কেলৈই মেমচাহেব? মোৰ বঙলাট চৌকিডাৰ আছে; টুমি পাহাৰ ডিছে নেকি?
- মা : নহয়, ঘেকেটি সোৱাৰ পো! তোৰ আকৌ চিকুশ মুসসনি চাই নগ'লে মোৰ ভাতে পেট নভৰে।
- ফ : টুমি মোক খুব বাল ফায় হ'বলা। মোৰ গৰট কানা নেখায় কেলৈই? খুব বাল কানা আছে, কাব লাগে।
- মা : হেৰ, সেকাৰ সোৱাৰ পো! তই মোৰ জাত-কুল মসাকে মাৰিলি। এতিয়ান আকৌ কাণ-মূৰ কাটি ৰং চাব সুজিছ নে? সঁচা-সঁচিকৈয়ে মই তোক দেখোন বৰ ভাল পাওঁ। অ' হেপামুৱা বুঢ়া বিট-শগুণ। (লাহে লাহে দুটি চৰ মাৰে)
- ফ : মই জানে, টুমি মোক বৰ বাল ফায়। টুমি মোৰ কাৰণ বঙলাট টাকি বোকট কেলৈই ডুক ফাইছে? ডুচৰা ৰোজ টুমি কেটিয়াও নাই টাকিছে, আজি কেলৈই আছে? মই জানিছিলে টুমি কিজানি বাট কাবলৈ যাব ফায়। এটিয়া কিজানি তোমাৰ খুব বোক লাগিছে।
- মা : নাই লগা নো কি? মই জানো তোৰ দৰে ৰাতিপুৱা সেই মদে-কুকুৰাই এসাজি সাই আহিছোঁ, তালৈকে এতেপৰ ভোক নেলাগিব?
- ফ : অ' টিক কথা। এটিয়া কিজানি যাব ফাৰে।
- মা : হেৰ' সেকাৰ সোৱাৰ পো! মইনো এতেপৰ তোলৈ কেলৈই ৰৈ আছোঁ, নোসোধ কিয়?
- ফ : মই জানে, কি জানি তোমাৰ কিবা বষ্টুৰ ডৰ্কাৰ হব ফাৰে।

মহৰী

- মা : তই বৰ টেঙৰ অ'! মই কিবা সোজোঁ বুলি তই কেনেকৈ গম পালি ?
- ফ : তোমাৰ মনত আছে? ঐ ৰোজ হোনাৰী আহিছিল, টুমি গেজেৰা আৰু টুৰিয়া কৰিড কৰিবৰ কাৰণে, মোক টুমি আজিৰ নিচিনা বহুট মিটা মিটা কটা কৈছিলে। হেইগুণে মই জানিছে, আজ টোমাৰ কোনো বষ্টুৰ ডৰ্কাৰ হ'লে হ'ব ফাৰে।
- মা : হয়, অ! তোৰ সোলসালিয়েৰ কালিয়েই আহিল। তাৰ হেনো পিঙ্কিবলৈ কাপোৰ-কানি নাই, এসাজ গুণাইছে। তই ভাল বুলি আমাৰ গাঁৱত সকলোৱে কোৱা-মেলা কৰে। সিবেলি মই ঘৰলৈ যাওঁতে দেখিলোঁ আটাইমসা গাঁৱৰ মানুহে তোক আশীৰ্বাদ কৰি থাকে।
- ফ : টুমি কি কৈছে মোৰ “হোলহালি” আহিছে?
- মা : “হোলহালি” নহয়, “সোলসালি”। তহঁতিৰ বগা বেঙালে ‘স্বেলা’ বোলে।
- ফ : অ' জানিছে। তোমাৰ বাই আছে। মোৰ স্বালা আছে। টুমি মোৰ স্বালা চাহেবক মাটি আনিব লাগে। মই কি জানি মৰম কৰিব ফাৰে।
- মা : তই মৰম নকৰিলেনো কোনে কৰিব। আমাৰ সেতি-পাথাৰ সকলোভোৰ তয়ে।
- ফ : টুমি গান গাব ফাৰে?
- মা : তহঁতিৰ বেঙেলুৱা গান গাবেলে নেজানো। আমাৰ “বনঘোষা” হ'লে গাব পাৰোঁ। এতিয়ান আকৌ মেমচাহেব হবৰ পেৰা সেইভোৰ গাবেলেকো লাজ লাগে।
- ফ : ইয়াত ডুচৰা আডমি নাই আছে। টুমি মোক বৰ ভাল ফায়, একটা গাব লাগে।
- মা : এতিয়া মোৰ ভোক লাগিছে নহয়? থক, পাছে মই তোক গাই শুনাম। এতিয়ান ভাত সাবলৈ যাওঁ, তই বেয়া নেপাবি দেই।
- ফ : মেমচাহেব! টুমি যদি কং নকৰে, মই একটা কটা ছডিৰ খুজিছে।
- মা : ক, আকৌ সং কৰিম কেলেই?

মহৰী

- ফ : টোমাৰ বনী আছে? টাকিলে আনিব লাগে। মই কিজানি মৰম কৰিব ফাৰে। ঐ দিন মোৰ বঙলাত মিষ্টাৰ কেট্ চাহেব আহিছিলে, টাৰ লগত হেইটো গাবৰু ছোৱালী আহিছিলে, হেইটো কাৰ স্বালী আছে। চাহেব টাক কুব মৰম কৰে। জানিছে, ময়ো কিজানি মৰম কৰিব ফাৰে।
- মা : (ভেঙ্গালিকৈ) নহয়নো কি আকৌ? হয়তো, তইনো মৰম নকৰিবি কেলেই, ময়ে আই-বোপাইক তৰালোঁ নহয়? এতিয়ান আকৌ নোমলী ভনী ফেৰাকো আনি দিওঁ। মোৰ সুসেই বই গৈছে; তইৰো সুসচলা এতিয়ান বোৱাই দিওঁহি।
- ফ : (অলপ খংকৈ) টুমি মোৰ গৰট থাকি ডুক পাইছে? মই জানে, যেতিয়া তুমি আই-বোপাই গৰট আছিলে, মাছ মাৰিছিলে, বাট কাইছিলে। এতিয়া মোৰ গৰট আছে, মেম-চাহেব হৈছে। গৰট টাকিছে, মজা কৰিছে। মোৰ গৰট ডুক পালে টুমি কিজানি, এটিয়া যাব ফাৰে। মই ডুক ডিব নাই খুজে।
- মা : (কাঠ হাঁহি মাৰি) সেকাৰ সোৱাৰ পো! ধেমালি কৰিলোঁ, তাকো বুজিবলে নোৱাৰিলি? সাহি আহ? হেৰৌ, মই জানো আনিবলৈ গোণোৱা নাই?
- ফ : টুমি টিক আনিব?
- মা : হেৰৌ, এইটো। তই মোৰ কথাত সঁজাত নেযাৱ! শপত সালেহে পতিয়াবি?
- ফ : মই জানিছে, টুমি কি জানি আনিব ফাৰে।
- মা - : নানিমনো কেলৈ? আনিমতো।
- ফ : (হাঁহি হাঁহি) টুমি মোক খুব ভাল ফায়। টুমি বাপকে বেটী আছে, মাকে লাৰকী নাই আছে। এটিয়া টুমি বাট কাবলে যাব ফাৰে।
- মা : এতিয়ান তই থাক, বুঢ়া সোলা শুহৰীমুৱা! মই যাওঁ দেই?
- ফ : (খেলখেলকৈ হাঁহি) হাঃ হাঃ হাঃ, টুমি মোক কুব ভাল ফায়, হাঃ হাঃ হাঃ। যাও যাও। (মাকৰী গ'ল)

মহৰী

তৃতীয় অংক

প্ৰথম দৰ্শন

চাহাবৰ বঙলাৰ বাৰাণ্ডা

(মিষ্টাৰ ফক্স আৰু ভাবিৰাম)

- ভা : (চেলাম দি থিয় হৈ আছে)
- ফ : অ' টুমি আহিছে?
- ভা : হয় হজুৰ মই ! আহিছোঁ।
- ফ : মোৰ মহৰী বাবু টোমাক বালকৈ ৰাখিছিলে?
- ভা : হয় হজুৰ! ভালকৈ ৰাখিছিলে।
- ফ : টুমি গৰত কিহত হৰে?
- ভা : ঢাৰি-পাটিত শোওঁ হজুৰ!
- ফ : কি ঠুলি নাই আছে?
- ভা : (বুজিব নোৱাৰি, মাহি মুহাকৈ) হয়। হজুৰ! 'কি ঠুলি নাই আছে'।
- ফ : ঠুলি?
- ভা : হয় হজুৰ ঠুলি।
- ফ : ঠুলি কি আছে?
- ভা : (বুজিব নোৱাৰি) হয়, হজুৰ! "ঠুলি কি আছে।"
- ফ : (খঙেৰে) ইউ ব্লাডি! ঠুলি ক্যা চিজ্ হেই?
- ভা : (বুজা যেন ভাৱ কৰি) হয় হজুৰ! এতিয়াহে বুজিছোঁ, চিড্
(Cheese) মানে পনীৰ, তাক চাহেব লোকে খায়।
- ফ : (দাঁত কৰচি) টুমি গাডা আছে?
- ভা : (বুজিব নোৱাৰি) হয় হজুৰ।
- ফ : কি?
- ভা : (মেহেঙা মেহেঙাক) ক'ব নোৱাৰোঁ হজুৰ।
- ফ : মই কইছে টুমি মোৰ বাট নাই জানিছে, মানুহ নাই আছে. গা-টা
আছে।

মহৰী

- ভা : হজুৰ, মই বাট নেজানিলে ইয়ালৈ কেনেকৈ আহিলোঁ? মই বাট চিনি পাওঁ। ঠিক কথা, বাটত মানুহ নাছিল। আহোঁতে গাথা এটাহে চৰা দেখিছিলোঁ। হজুৰৰ কথা গোলামে এতিয়াহে বুজিলোঁ।
- ফ : টুমি হিৰাডুবিকে গা-ঢা আছে।
- ভা : (তলমুৰকৈ) হয়, হজুৰ! মালীক গৰীপন মা-বাপ। যি খুচি তাকে—
- ফ : (খঙেৰে) টুমি মোক গালি দিছে?
- ভা : (ভয়েৰে) সি, হজুৰ! মই তেনে কথা ক'ম? সেইদৰে ক'লে গোলামে মনত বৰ বেজাৰ পাওঁ।
- ফ : টুমি কৈছে, টুমি গাডা আছে, মই টোমাৰ মালিক আছে। মই কি ডুবি আছে? আৰু টুমি কৈছে, মই তোমাৰ মা-বাপ আছে। মই কি জানুৱাৰ গাডা আছে?
- ভা : (ভয়ে ভয়ে) মই বোলোঁ, হজুৰ! মা-বাপ, যি খুচি কক, এইদৰেহে কৈছিলোঁ।
- ফ : আচ্ছা, টুমি কাম কৰিব লাগে।
- ভা : ভাল হজুৰ! গোলাম ৰাজী আছোঁ।
- ফ : কাল মহৰী বাবুৰ গৰট কুছ ডুক নাই ফাইছে? হকেৰে আছিলে?
- ভা : হয় হজুৰ! খুব সুখেৰে আছিলেগা।
- ফ : এটিয়া টুমি ডেকিলে? মোৰ বাগিচাত বুট নাই আছে। মানুহ আছে। বাৰু, টুমি পহিলা চা-গকট কাম হিকিব লাগে। মই টোমাক কাম হিকাম, বুজিলে?
- ভা : ভাল, হজুৰ!
- ফ : মই ছোট সাহেবকে টোমাৰ কটা কাল কৈছোঁ, টুমি এটিয়া চা-গকট যাব লাগে। মই কি জানি পাছে যাব ফাৰে। বুজিছে? আভি টুমি যাও।
- ভা : (চেলাম দি) গোলাম তেন্তে এতিয়া যাওঁ, হজুৰ!
(ভাবিৰাম গুচি গ'ল)

মহৰী

দ্বিতীয় দৰ্শন

মাকৰী মেমৰ ঘৰ

(মাকৰী মেম আৰু ভেকোলা)

- মা : হেৰ', এইটো! তোৰ দেখোন কাপোৰ-কানিমসা তেনেই আপচু।
বগা চুৰিয়া এসনো পিন্ধি আহিবলৈ নোৱাৰিলি?
- ভে : তই ইয়াত থকাত মই আকৌ ঘৰৰ পৰাহে লৈ আহিব লাগে?
বোপাইৰ মুগাৰ চুৰিয়াসন গুণাইছিলোঁ, সি আকৌ ক'লে বোলে
যা, বায়েৰৰ একোৰে কম নাই।
- মা : তহঁতক দিওঁমানে পেটকে নভৰে। মই জাত-কুল মাৰি যি পাই-
পইচা এটি পাওঁ, তহঁতি তাকো গুণাই গুণাই লৈ যাব। এতিয়ান
ঘৰৰপৰা আহিছ; ভাল চাই চুৰিয়া এডোসৰো পিন্ধি আহিব
নোৱাৰিলি, গোটেইটো জখলাকে আহিছ। এইদৰে মই তোক চাহাবৰ
গুৰিলৈ কেনেকৈ নিওঁ বাকু?
- ভা : (ওলাই) মেমচাহেব! কি কৰিছা?
- মা : (বিচূৰ্তি হৈ) আপুনিনো ক'ৰ পৰা আহিছা? মই চিনিবকে পৰা নাই।
- ভা : মই বংপুৰৰ পৰা আহিছোঁ। ইয়াত আহি শুনিলোঁ, তোমাৰো ঘৰ
বোলে আমাৰ বংপুৰতে; সেইগুণে মাত লগাবলৈ বুলি আহিছিলোঁ।
- মা : ভাল কৰিলা বোপা! কথাত কয়— “গাঁৱৰ নে মাৰৰ”। আপুনিও
আমাৰ বাগিচাতে কাম কৰিছা নেকি?
- ভা : হয়, কালি চাহাবেৰে দেখা-শুনা কৰিলোঁ। তেওঁ সম্প্ৰতি চাহ-ঘৰতে
কাম শিকিবলৈ দিছে, ময়ো সঁচাই-মিছাই অহা-যোৱা কৰিছোঁ
জানিবা।
- মা : (মুঢ়াটো আগবঢ়াই দি) বোপা! ইয়াতে বহাঁ।
- ভা : (বহি) তেওঁনো কোন!
- মা : (ভাবিৰ ফালে চাই) ক'ত?
- ভা : (ভেকোলালৈ আঙুলিয়াই) সেই তেওঁ?

মহৰী

- মা : এ, তাক চিনি পোৱা নাই? আমাৰ ভেকোলা, মোৰ সৰু ভাইটো।
ভা : ই বৰ ডাঙৰটো হ'ল, মই তাক নিচেই অকণমানিটিতে দেখিছিলোঁ।
ই দেখোন তেনেই জোধৰ-মোধৰটো হৈ আহিছে! (ভেকোলাক)
হেৰ', কটা, তইনো মেম চাহাবৰ এখেলে আহোঁতে ভাল চাই কানি-
কাপোৰ এসাজ পিন্ধি আহিব নোৱাৰিনে?
- ভে : (তলমুৱাকৈ মূৰটো খজুৱাই) বোপায়ে গুণালতো নিদিলে আকৌ।
ভা : হেৰ', কি নিদিলে?
ভে : বোপাইৰ মুগাৰ চুৰিয়াসেন। সি হলে সদায় সমসমাই পিন্ধি ফুৰে।
ভা : বাৰুটো অ'। ই বাপেকৰ মুগাৰ চুৰিয়াখন পিন্ধি খমখমাবলৈ নেপাই
এতিয়া বায়েকৰ আগত ঠেহখন পাতিছে।
- মা : চোৱাঁচোন, বোপা! মই ইহঁতিক কি দিয়া নাই? চৰায়ে কুটা কঢ়িয়াদি
দিনে-ৰাতিয়ে যিহকে পায় তিহকে কঢ়িয়াই ঘৰ ভৰাই দিছোঁ; তেও
ইহঁতিক নাটে।
- ভা : কি কৰিবা? তোমাৰ ভায়েৰা, মৰম-বেথা পায় দেখিহে আহিছে।
মা : (ভেকোলাক) হেৰৌ, এইটো! চাহাবে তোক চাবেলে মাতিছে,
এতিয়ান মোৰ লগত ওলা। (ভিতৰলৈ সোমাই গৈ এটা জ্যাকেট,
এখন শাৰী আৰু এখন চেলেং আনি তাক দি) ধৰ এতিয়ান এই
মসাকে পিন্ধ। (ভেকোলাক পিন্ধাই দি) কেনে পাইছ? (ভাবিৰ
ফালে চাই) চোৱাঁচোন বোপা! কেনে চিকুণমুৱা ডেকাটো হ'ল।
- ভা : (মিচিকিয়াই হাঁহি) বেছ হৈছে। এৰা, এতিয়া ভেকোলা গুচি ভেকুলী
হ'ল। হেৰ', জাপ এটা মাৰচোন চাওঁ।
- ভে : (নিজৰ গাটোলৈ ঘূৰি ঘূৰি চাই) হেৰেই বাইটি, তোৰ জোতাযোৰ
দে।
- ভা : ওঁ ভাল হ'ব; বায়েৰৰ জোতাযোৰকে পিন্ধ।
মা : মোৰ জোতাযোৰ সৰু, নোসোমাব হ'বলা! মোজাযোৰ হ'লে হ'ব
পাৰে।
- ভে : বাইটি! আনচোন বাৰু গেড়ৰাটো ভাঙি চিলিপটৰ লেসিয়াকৈ
পিন্ধো।

মহৰী

- মা : (ভিতৰৰ পৰা জোতা-মোজাযোৰ আনি) ওঁ, পিন্ধ বাকু পাৰ যদি।
ভে : অ' বাইটি! জোতাযোৰ নোসোমায়, মোজাযোৰকে পিন্ধো।
জোতাযোৰ কেনেকৈ ফাটিব, থক্।
ভা : এৰা ভাল হৈছে। হেৰ, তোৰ আজি চ'তৰ বিহু হ'ল; নাচচোন
চাওঁ।
মা : (ভাবিৰামক) বোপা! আপুনি আজি কামলৈ নোযোৱা নে? মই
ইয়াক আমাৰ চাহাবৰ ওচৰলৈ লৈ যাম গুণাইছোঁ।
ভা : মেম্‌চাহেব! মোৰ ইয়াত কোনো সহায়-সাৰথি নাই। তুমি আকৌ
চাহাবক মৰম বেথা কৰিবলৈ এফেৰি বঢ়াই বুজাই কৰাঁ। চোৱাঁচোন,
মইনো তোমাক নকৈ কাক ক'ম বাকু?
মা : সেইটো কেলেই ক'ব লাগিছে, মই কিবা নেজানো নে? ক'লা,
বেছ কৰিলা। চাহেবে মোৰ কথা বৰকৈ শুনে। মই তোমাৰ কথা
ভালকৈ ক'ম, বেগতে উন্নতি হ'ব বোপা, তুমি একো চিতা নকৰিবা।
ভা : ভাল, তুমি থকাত মোৰ কিহৰ চিতা? এতিয়া মই আহিলোঁ।
মা : ভাল, বোপা। যোৱাঁ।

মহৰী

তৃতীয় দৰ্শন

চাহাবৰ বঙলা

(মাকৰী, ভেকোলা আৰু মিষ্টাৰ ফক্স)

- ফ : মেম্‌চাহেব! এইটো তোমাৰ বাই আছে নে বনী আছে?
- মা : (মুখখন বিদৰাই) এই, এইটো! কেনেমান কৰে! চকু দুপাট খেন্দেলা হ'ল নে কি?
- ফ : (ভেকোলাক) এহ! টুমি এই ফিনে আহিব লাগে।
- ভে : (ভয়ত কাওঁ-বাওঁকৈ) বাইটি হেৰে! মোৰ ভয় লাগিছে। ঘৰলৈ যাওঁ, আহ!
- মা : ই, এইটো। ভিনিহীয়েৰে খেমালিহে কৰিছে, তোক জানো কাটি সাব সুজিছে? অঁকৰাটো ওঁ।
- ফ : (মাকৰীক) হেইটো কি কৈছে?
- মা : কি ক'ব? তোলৈ ভয় কৰিছে। তই ফটিকামসা সাই কেলেই এনেসন কৰিছ? হেৰৌ! খেলেং-পেলেংকৈ নুফুৰিবিচোন।
- ফ : (হাতত গিলাচটো লৈ) টুমি কাব, এইটো বৰ বাল বষ্টু আছে। যেটিয়া পেটত যাব, তেতিয়া হৰ্গ পাব। বুজিছে? আগাৰি মোৰ একটা চেংৰাণী মেম আছিলে, হেইটো কুব কাইছিলে আৰু গান কৰিছিলে। মই একটা গান গাব, টুমি ছনিব।

(কুলীৰ বুমুৰৰ সুৰেৰে নাচি নাচি গায়)

ৰাম গেলৌ বন বাচে

চীটা গেলৌ চাঠীৰে, চীটা গেলৌ চাঠী চাঠী।

হামো গৈলো বাপ বাৰী

মাঠে দিলৌ লাঠীৰে, মাঠে দিলৌ লাঠী।

হোঃ হোঃ হোঃ, টিং ডাং ডাং টিং হেই। টুমি অলপ কালে, মই কুব কুহী হ'ব।

- ভে : (ভয়ত) হেৰেই, বাইটি! মই যাওঁ তই থাক্।

- মা : (ফক্সক) হেৰৌ, এইসন কি কৰিছ? ল'ৰাটোৱে ভয় কৰিছে দেসা নাই হ'বলা।
- ফ : (থৰক-বৰককৈ ভেকোলাৰ ফালে গৈ) টুমি বয় কৰিব নাই লাগে। মই পাগলা আডমী নেই আছে, বুজিছে?
- ভে : (কাঁপি কাঁপি) হেৰেই বাইটি! মোৰ আকা পানী চুব লাগিছে। তই মোক বাহিৰ কৰি থহি।
- মা : ই, এইটো! ইয়াৰ ভয়ৰ গোটটো আও! ইয়ালৈকে আকৌ পোন-মৰাটো হৈ উপজিছিলি?
- মা : (ফক্সক চকীখনৰ ওচৰলৈ ধৰি লৈ গৈ) মদাহী বুঢ়া লাপুং, তইচোন ইয়াতে বহ।
- ফ : (বহি) টোমাক ডেকিলে মই চব ডুক বুলি যায়। বুজিছে? টোমাৰ বাইক মাটি আনিব লাগে। (ভেকোলাক) ইউ, চালা চাহেব! টুমি আহিব লাগে।
- ভে : (কন্দনামুৱা হৈ) হেৰৌ এইজনী, তই মোক মাৰিবলে কেলেই ইয়ালৈ আনিছিলি? মোৰ এতিয়ান কাপোৰ-কানিয়ে যায়হে লাগে।
- মা : (ভেকোলাৰ হাতত ধৰি) আহচোন বাৰু, ভিনিহীয়েৰে তোক মাতিছে, ওচৰ চাপি আহ, তোক সাই নেপেলায়।
- ফ : (ভেকোলাক) টুমি মোৰ মেমচাহেবৰ জেকেট আৰু চাৰী পিণ্ডি মেমচাহেব হৈছে? (খেমালিতে হাঁহি হাঁহি) টুমি মোৰ ছোট মেমচাহেব আছে। টুমি হডায় মোৰ বঙলাত টাকিব লাগে। বুজিছে? (চকীৰ পৰা থৰক-বৰককৈ উঠি) মই কি জানি, এটিয়া টোমাক মৰম কৰিব হ'বলা।
- ভে : (কান্দি কান্দি) আই ঔ! মোক এইজনীয়ে ইয়ালৈ আনি ভাল হাৰাশান্তি কৰিছে। মই অকলৈয়ে যাওঁ ঐ!

(ভেকোলা লৰ মাৰি গুচি গ'ল)

মহৰী

চতুৰ্থ দৰ্শন

অফিচ ঘৰ

(ভাবিৰাম আৰু মিনাৰাম)

- মি : তুমিনো কেনেকৈ চিনাকি হ'লা? আগৰেপৰা চিনি পোৱা হ'বলা?
ভা : সিদিনা আহিয়েই ঘুনুক-ঘানাককৈ শুনিলোঁ বোলে ৰংপুৰৰ ডুমুনী
এজনী চাহাবটোৰ মেম। তাই যি কয় চাহাবে তাকে শুনে। পিছে,
মই মনতে চিনি পাওঁ কি চাওঁ বুলি গৈ দেখিলোঁ যে এ' তাই আমাৰ
ৰংপুৰত থাকোঁতে ঘৰে ঘৰে মাছ বেচি ফুৰিছিল। গৈয়েই চিনি পাই
মাত দিলোঁ। তাই মোৰ বাবে চাহাবক বৰকৈ খাটিব খুজিছে।
কেদিনমান হক, তোমাৰ নিমিত্তেও ক'ম দেই?
মি : এৰা, তাই তোমাৰ উপকাৰ কৰোঁ বুলিলে পাৰে। তালৈকে কৰিলেহে
আকৌ?
ভা : যেই হক লাগে, কোনোমতে আমাৰ কামটো চলি গ'লেই হয়।
তুমি ইয়াত কিমান দিন আছা?
মি : আজি এবছৰ সাতমাহমান হৈছে। নোৱাৰি দেও। ইয়াত টিকা বৰ
টান। চাহাবক কুলীবোৰে যি কয় তাকে শুনে। ঘৰত খেজেনাৰ
টান দেখিহে বোলোঁ কোনোমতে খুৰৰ সাঁকোতে বগাই তেও মানুহ
ঘৰ বন্ধা পৰোঁ; সেইহে আমি দুখে-সুখে দিনকেটা নিয়াইছোঁ। তুমি
জানো ইয়াত মৰিবলৈ কেলৈ আহিছিলি? বৰ মহৰীজনকো কম
নেভাবিবা, তেওঁ টুটকীয়া লগোৱাৰ পোনে জানিবা স্বয়ং দেৱৰ্ষি
নাৰদ। আমাৰো পৰা তেওঁ ভেটি খাবলৈ বিচাৰে। তোমাক একো
কোৱা নাই নে?
ভা : মোক কি কব? মইতো তেওঁক খাটি-লুটি কাম লোৱা নাই।
দদাইদেৱে চাহাবলৈ চিঠি লিখি ঠিক-ঠাক কৰি দিছে, ময়ো চাহাবৰ
হুকুম মতে সম্প্ৰতি কাম কৰিছোঁ। তেওঁক দেখিলে দেখোন টুটকীয়া
বুলি নেজানি! বৰ জাতি যেনহে দেখি। কেতিয়াবা তেওঁ তোমাৰ
টুটকীয়া লগাইছিল জানো?
মি : দেখা নাই নে মুখখনি কেনে মিঠা? পেটটো তেনেই বিহৰেই ভৰা।
মোৰ টুটকীয়া লগোৱাৰ কথাহে সুধিছা? এবাৰ বৰ ঘৰত ভাত

খুৰাবলৈহে পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। পিছে, দুখীয়াৰ সহায় ঈশ্বৰ নহয়—
কোনো মতে কাণে-কাণ মাৰি সাৰিলোঁ। চাহাবটোও আকা, বৰ
গোবান্ধ, তুমি সাৰধান হৈ থাকিবা। কুলীৰে কেতিয়াও দন্দ-হাই
নকৰিবা।

ভা : আপোন ভালে জগত ভাল। লোকে হাজাৰো কুচুট-কপট কৰক,
নিজে ভালকৈ ফুৰিলে ক'তো বিপদ নাই। ইংৰাজী জানা নে? (চিঠি
এডোখৰ দেখুৱাই) চোৱাচোন কি লিখিছে?

মি : (চিঠিখন চাই) এইচ্-এ-এম্ হেম্, এম্-ই-আৰ্-মাৰ-হেমাৰ-হাতুৰী
এটা খুজিছে। তুমিনো কি দিলা?

ভা : আখৰবোৰ দেখোন কিবাখন, মই পঢ়িবকে নোৱাৰিলোঁ।
চকীদাৰটোক সুধিলোঁ, চাহাবনো ক'ত আছে, কি কৰিছে। সি ক'লে,
মিস্ত্ৰিখানাত মিস্ত্ৰিবোৰে কাম কৰা চাই আছে। তাকে ভাবি উমানতে
কৰত এখন দি পঠিয়াইছোঁ।

মি : তুমি উমানতে কৰতখন পঠিয়াই ভাল কাম কৰা নাই আকা। যদিহে
তাৰ খং উঠে, তেন্তে খাব। (ভিতৰত হুৰহুৰণি আৰু চাহাবৰ মাত
শুনি) সেইয়া চাহাবৰ মাত যেন শুনিছোঁ। কিবা জগৰহে লগালা।
মই যাওঁ দেও। (মিনাৰাম লৰ মাৰি গুচি গ'ল)

ভা : (ভয়ত তত্ নাইকিয়া হৈ) ভৈয়াই এ! পালেহিয়েই, জগৰহে লগালোঁ
হ'বলা! কি কৰোঁ, কলে যাওঁ, চাবিকোছানো ক'ত থৈ যাওঁ,
আপিছখননো কাক গতাওঁ, আকৌ বা কি জগৰ লাগে! (পলাব
খোজাত কাপোৰখন জোঁট-মোট লগাত) এহ এইখন আকৌ!

(কাপোৰ পেলাই লৰ মাৰিলে)

চ : (গৈ ইফালে-সিফালে চাই, মনে মনে) বাবু কাহাঁ গিয়া?

ফ : (ওলাই, খঙেৰে চকীদাৰক) ইউ ফুল! মহৰী বাবু কট আছে?

চ : হজুৰ! কহনে নাহি চেজ্জা, ভাগগিয়া হোগা।

ফ : চুৱাৰ্কে বাচ্ছা! টোম ডৰি নেৰাকিলে কেলেই।

চ : (ভয়ত) হজুৰ। হাম আকে বাবুকো নাহি দেখা।

ফ : (ঘোচা মাৰি) ষ্টুপিড্ ব্ৰট! টোম কুচ কাম্কা আডমী নাই আছে।
(ফক্স গুচি গ'ল)

চ — : (কান্দি কান্দি, কপাল দেখুৱাই) নচিব, নচিব।

মহৰী

পঞ্চম দৰ্শন

হলিৰামৰ চ'ৰাঘৰ

(হলিৰাম বহি আছে)

- ভা : (কাঁপি কাঁপি ওলাই) বৰ মহৰী ডাঙৰীয়া! কি কৰিম? কি কৰিম?
এটা উপায় দিয়ক।
- হ : কি হ'ল, বোপা! কি হ'ল?
- ভা : মোক আজি বৰ চাহাবে আপিচলৈকে মাৰিবলৈ খেদি আহিছিল।
মই কোনোমতে পলাইহে সাৰি আহিছোঁ।
- হ : কেলেই পলালা? চাহাবৰনো খং উঠিল কিয়?
- ভা : (বেজাৰেৰে) সেইবোৰ কথানো কি ক'ম? আজি মই আপিচত বহি
থাকোঁতে, চকীদাৰে চাহাবৰ চিঠি এখন লৈ আহিছিল। মই চিঠিখন
মাতিবই নোৱাৰিলোঁ। পিছে, চাহাব মিস্ত্ৰিখানাত আছে বুলি শুনি,
কৰতখনকে উমানতে দি পঠিয়ালোঁ। হাজিৰা মহৰীয়ে পঢ়ি পেলাই
কলে বোলে হেন্সাৰ (হাতুৰী) এটাহে খুজিছিল। এনেতে চাহাব
জমদগ্নি মূৰ্তি হৈ পালেহিয়েই। পিছে, মই চাহাব নৌ আপিচ পাওঁতেই
পলাই গুচি আহিলোঁ। এতিয়া মোক নেপাই চাগৈ খঙত জ্বলি-
পকি মৰিছে। মোক বিচাৰিবলৈ কেউফালে মানুহ-দুনুহো পঠিয়াব
পায়। মৰা পৰিলোঁ, মই মৰা পৰিলোঁ।
- হ : গোমসাপৰ কণী ভাঙিলা যেতিয়া, এতিয়া আৰু ৰাইখ নাই। তোমাক
পালে পিঠি ডৰাডৰ কৰিব। পাৰা যদি তুমি বাগিচাৰ মাজে মাজে
চাহ গছৰ আঁৰ হৈ ঘৰলৈ পলাই যোৱাঁগৈ। নহ'লে তোমাৰ ফালে
পতং।
- ভা : হয়, বেলি নাই। যিহকে কৰিবলৈ কয় তাকে কৰোঁ।
- হ : অইন আৰু কি কৰিবা? পলোৱাইহে মাথোন উপায়।
- ভা : পিছে, এই কিদিন কাম কৰা দৰ্মহাৰ কি হ'ব?

মহৰী

- হ : গাৰ ফালেই লটি-ঘটি, আকৌ দৰ্মহা। ধৰিব পাৰিলে হওঁতে
ভালকৈয়ে চাহাবে দৰ্মহা খুৰাব। তুমি যদি সুকলমে সাৰিব খোজা,
তেন্তে ৰ'বৰ সকাম নাই। এতিয়াই পলোৱাঁ।
- ভা : (কান্দি কান্দি) ডাঙৰীয়াদেও। এতিয়া আৰু বিদায়। ভাল বাগিচাত
কাম কৰি ধন ঘটিলোঁ। আই ওঁ! মোক কিহে পাইছিল? মিছাতে
আহি লটি-ঘটি হৈ মৰিলোঁ। (ভাবি গুচি গ'ল)

মহৰী

ষষ্ঠ দৰ্শন

আলিবাট

(মিষ্টাৰ ফক্স আৰু হালিৰাম)

- ফ : মহৰী বাবু! ঐ ডিনকে ছোকৰা বাবুটো কুব বাল আছিলে; হেইটো কট ফলাই গৈছে?
- হ : হয় হজুৰ! সেইবোৰ ডাঙৰীয়া মানুহ, কি কাম কৰিব? সোপাটিলা মানুহ আছে।
- ফ : নাই, হেইটো কিছু ইংলিছ জানিছিলে, বৰ মজবুট ছোকৰা আছিলে। কাম হিকিলে কি জানি, কুব বাল হ'লেহেঁতেন।
- হ : হয়, হজুৰ! পোহনীয়া শালিকাই চকুতে খুটিলেহেঁতেন। ইমানকৈ মই তাক বুজালোঁ, তেও সি নুশুনিলে। হজুৰক ভাল বুলি মই শলগাত সি আকৌ মোক গালিহে পাৰিলে। মই শুনি মৰিবৰ মান বেজাৰ পালোঁ। হজুৰে জানেই, ইয়াতে কাম কৰি বুঢ়া হলোঁ। কেঁচুৱা ল'ৰাই উপলুঙাকৈ বুঢ়া মানুহক টান কথা ক'ব নেপায়।
- ফ : হেইটো কি টোমাক গালি ডিছিলে?
- হ : আপোনাক পাৰিলে মোক পৰাতকৈও বেছি যেনহে ভাবোঁ। হজুৰ, তাৰ বাপেকৰ জুৰীয়া; তাতে আকৌ হজুৰৰ তলতে কাম কৰি, পেট পুহিবলৈ আহি, সেই লেখীয়া কৰাটো বেয়া।
- ফ : মই বাৰু উকীল বাবুকে চিঠি লিখিব।
- হ : হজুৰ! আমাৰ দৰকাৰ নাই। শিলত গোৰ মাৰিলে ভৰিতহে দুখ পায়। তাৰ নিচিনা এশটা বান্দৰেও হজুৰৰ নোম এডালকে ছিঙিব নোৱাৰে। ক'ব নোৱাৰিছে, আমাৰ কি হ'ল? হজুৰ, মই গোলামে এটা কথা ক'ব খুজিছিলোঁ।
- ফ : বাৰু, ক'ব ফাৰে।
- হ : হজুৰ! বৰপিতাৰ পিতেক, মোৰ ভাই এটি আছে। সি ইংৰাজীও অলপ-অচৰপ পঢ়িছিল; তাক যদি এঠাইত গোজা মাৰি থয়, তেখে

মহৰী

গৰীপে তৰোঁ। হজুৰৰ ওপৰতে আশা কৰি তাক ঘৰৰ পৰা মতাই আনিছোঁ। এতিয়া তাক সুমুৱাই ল'ব নোৱাৰিলে ঘৰত মুখ দেখুৱাবলৈকে লাজ লাগিব। ল'ৰাটো হজুৰ! বৰ চিধা। মুখৰ মাতেই নাই। হজুৰে তাক যিহকে কয়, তাকে শুনিব। মই বেছ জানো, হজুৰে ল'ৰাটো দেখিলেই মৰম কৰিব।

ফ : হেইটো কিমান ডাঙৰ আছে?

হ : অ', কাম কৰিব পৰা হৈছে। একলেখীয়া সিদিনা পলাই যোৱা দুপ্তৰ সমনীয়া হ'ব।

ফ : বাৰু টুমি তাক আনিব ফাৰে।

হ : হজুৰ! এতিয়া তাক দৰ্মহা দিব নেলাগে। মাহে ৭/৮ টকামান খোৰাকী দিলেই হ'ব। কাম-কাজ ভালকৈ শিকি ল'লে, তেতিয়া যি ভাল দেখে তাকে দিব। ঘৰৰ কথা মইনো কি ক'ম? হজুৰে দেখোন সকলো কথা জানেই।

ফ : বাৰু, টুমি এতিয়া যাব ফাৰে। (ফক্স গুচি গ'ল)

হ : (মনে মনে) মোৰ প্ৰভুৰ বন ঐ! যিহকে খাটিছিলোঁ সেয়ে হ'ল। এনেই চকুগজা, তাতে আকৌ আমোলাৰ ল'ৰা। ৰংপুৰত তাৰ গোটেইখন মিতিৰে-কুটুমে ভৰি আছে। সি কোনোমতে চাহাবৰ পেটত সোমাই ল'ব পৰা হ'লে, আমাক লাৰে লাৰে পানী খুৱালেহেঁতেন। হওঁতে, হলিৰ আগত টিঘিল-ঘিলোৱা কম কথা নহয়! ইংৰাজীকেটা নেজানিলেও মোৰ জোৰ ধৰোঁতা নাই। টান পালে সাউৎকৰে ভৰিত ধৰোঁ, আকৌ চল পালে খপ্কৰে মূৰত উঠোঁ। নিচিনা ৰাফনী উচটাই জোল খোৱা মানুহনো কোন আছে?

মই- “ডোমৰ লগত মাৰোঁ চিতল,

মৰিয়াৰ লগত খুন্দো পিতল।”

○ ○ ○

